

"๒๕ พฤศจิกายน
วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า"

ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

ศูนย์ประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา / THE BAR ASSOCIATION INFORMATION CENTE

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๕ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๔๐๐ ■ โทร. ๐ ๒๕๘๗ ๖๘๑๐, ๐ ๒๕๘๗ ๖๘๐๑-๗

<http://www.thethaibar.or.th>

มหาธีรราชานุสรณ์

องค์พระธีรราชเจ้า
ธ คือปราชญ์ผู้ลือนาม
ทรงก่อตั้งกิจจุกเสื่อ
การปกครองก็การุณย์
คือ “ดุสิตธานี”
สร้างฐานอันรุ่งเรือง
อุปถัมภ์เนติบัณฑิต
ยกระดับกฎหมายไทย
เป็นศูนย์รวมวิชาชีพ
โปรดเกล้าฯ ตั้ง “สภา
วางระเบียบโรงเรียนกฎหมาย
นักกฎหมายจึงจดจำ
ยี่สิบห้าพฤศจิกายน
เนติบัณฑิตรวมดวงใจ

ผู้ผ่านเฝ้าไพทสยาม
ทั่วเขตคามรำลึกคุณ
ด้วยโอบเอื้อเหล่าดรุณ
ธ หนุนสร้างแบบอย่างเมือง
เป็นที่สอนซึ่งปราดเปรื่อง
จำลองเรื่องประชาธิปไตย
ทรงค้นคิดแนวทางใหม่
ให้กำเนิด “เนติบัณฑิตยสภา”
ทรงเร่งรีบเรื่องศึกษา
นิติศึกษา” เป็นหลักนำ
ให้แพร่หลายและเลิศล้ำ
ที่ ธ ทำเพื่อผองไทย
จารึกคุณยิ่งใหญ่
เทิด ธ ไว้ไม่ลืมเลือนฯ

ประพันธ์โดย ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ

เนื่องจากปก

“๒๕ พฤศจิกายน วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

“วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี เป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ตลอดระยะเวลาที่ทรงดำรงสิริราชสมบัติทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์เปี่ยมด้วยพระเมตตา มีน้ำพระราชหฤทัยอันกว้างขวาง ทั้งยังทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นเลิศ ทรงนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นภัยวิกฤตแห่งสงครามโลก อันเป็นพระราชปณิธานที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรของพระองค์อันเป็นเป้าหมายสูงสุด และสะท้อนให้เห็นพระอัจฉริยภาพอันสูงส่งซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นปราชญ์ผู้ทรงมีความรอบรู้หลายด้าน พระองค์จึงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

เนื่องในโอกาสที่ “วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ได้เวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่ง จุลสารชาวเนติบัณฑิตยสภาฉบับนี้จึงกล่าวถึงพระราชประวัติพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา และส่วนหนึ่งของพระราชดำริอันเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พระองค์ทรงริเริ่มสร้างโรงเรียนแทนการสร้างวัดประจำรัชกาล มานำเสนอในบทความนี้

พระราชประวัติ^๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นกษัตริย์พระองค์ที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๔๒ เวลา ๘ นาฬิกา ๕๕ นาที ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒๔ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงได้รับพระราชทานพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราวุธ” สมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนีตรัสเรียกว่า “ลูกโต”

เมื่อพระชนมายุได้ ๘ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวารวดี ปรากฏพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เอกอัครมหาบุรุษบรมนาธิราช จุฬาลงกรณ์นคราชาวโรรส

* อัยการอาวุโส, สำนักงานอัยการสูงสุด, ภาควิชาศึกษากฎหมายและการเมือง ราชบัณฑิตยสภา,

อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภา

** นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ เนติบัณฑิตยสภา

^๑ ภาษา บุญยสมิต. นิตยสารพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ห้องจัดแสดงนิตยสาร ชั้น ๑ อาคารเนติบัณฑิตยสภา

อ่านต่อหน้า ๔

ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๔๐๐

สารบัญ

๒ มหาธีรราชานุสรณ์

๓ สารบัญ รายชื่อผู้จัดทำ เนื่องจากปก

๔ เนื่องจากปก

๗ ปัญหาจากข้อหาเรียกกฎหมายที่น่าสนใจ

๑๑ เงาะฎีกาเด่น

๑๓ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย

๑๖ วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง

๑๘ บทความเรื่อง “อนุสัญญากรุงสิงคโปร์: ก้าวต่อไปของการระงับข้อพิพาททางเลือกในระดับสากล”

๒๒ มุมข่าว

๒๓ ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

๒๔ บรรณาธิการแถลง

คณะผู้จัดทำ อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ประธานฝ่ายอำนวยการ นายปรเมศวร์ อินทรชุมนุม รองประธานฝ่ายอำนวยการ

● นายภานุ บุญยสมิต ฝ่ายอำนวยการ ● นายพงศ์พิเชษฐ์ จันทร์พรกิจ ● นางสาวสุภาภรณ์ ไชยปุระณะ ● นายทรงพล สุวรรณพงษ์

● นางสาวธัญญา เหมเวช ● ผศ.ดร.ศรีพัชรา สิทธิกำจร ● นายเชษฐ สุขสมเกษม กองบรรณาธิการ บรรณาธิการ นายภานุ บุญยสมิต

ผู้ช่วยบรรณาธิการ ผศ.ดร.สมหมาย จันทร์เรือง ● นายรังสิขัย บรรณกิจวิจารณ์ ● นายมนต์ชัย ชนินทรลีลา ● นายอำนาจ เนตยสุภา

● นายทีปกร โกลมพันธ์พร ● นางสาวลิตานันท์ ศรีวรรกร ● นายนิธินันท์ บุรณะเจริญรักษ์ ● นายนิธิพัฒน์ สิ้นเพ็ง ฝ่ายดำเนินการ

นางพรรณวริน แดงอ่อน ● นายสิทธิฤทธิ์ โสวัณณะ ● นางวาสนา เกตุแห่ง กะเป็ียน จัดส่ง ● นางสาววิริศา สุขโสภี

ประกาศโครงการศึกษาฉบับใหม่ แบ่งการศึกษาเป็น ๒ ประเภท คือ สามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาความรู้สามัญที่ทุกคนควรจะรู้จัก เช่น วิชาเลข หนังสือ จรรยา คือสอนให้ประพฤติตนเป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ละเว้นความชั่ว และวิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนความรู้พิเศษ ซึ่งพึงเลือกเรียนเฉพาะอย่าง เช่น วิชาครู แพทย์ กฎหมายและการช่างต่าง ๆ และเพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์ให้แบ่งเป็น ๒ ภาค คือ การศึกษาบังคับ ได้แก่ ความรู้ทั้งฝ่ายสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษาที่ราษฎรสมควรจะมีความรู้เป็นพื้นไว้พอแก่การเลี้ยงชีพและเป็นพลเมืองดี และภาคศึกษาพิเศษ ได้แก่ ความรู้ที่เหนือไปกว่านั้น ไม่จำเป็นต้องรู้เสมอกันทุกคน สุดแล้วแต่ผู้ใดจะมีทุนทรัพย์และสติปัญญาที่จะเล่าเรียนได้ และเลือกเรียนตามความพอใจ การศึกษาจึงได้แพร่หลายไปทั่วทุกมณฑล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ โดยมีผลในทางปฏิบัติในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ การศึกษาภาคบังคับจึงได้เริ่มขึ้นแต่บัดนั้น ทำให้เด็กชายหญิงอายุ ๗ - ๑๔ ปี ต้องเข้าเรียนจนกว่าจะจบชั้นประถมศึกษา

● **ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

ส่วนการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการฝ่ายพลเรือน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ และโปรดเกล้าฯ ให้ขยายโรงเรียนให้กว้างขวางมีแผนกวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น กฎหมาย การปกครอง การต่างประเทศ การเกษตร การช่าง และการแพทย์ โดยทรงใช้เงินทุนประมาณแปดแสนกว่าบาทที่เหลือจากการที่ราษฎรเรียโรกันสร้างพระบรมรูปทรงม้ามาจัดสร้างโรงเรียนใหม่ที่ตำบลปทุมวัน ในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์ตึกบัญชาการ คือตึกอักษรศาสตร์หรืออาคารมหาจุฬาลงกรณ์ในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า ...เป็นกิจอันหนึ่งที่เราราษฎรนาอยู่มานานแล้ว ที่จะยังการให้ผลสำเร็จตามพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว... ในเรื่องที่จะให้มีมหาวิทยาลัยขึ้นสำหรับเป็นสถานอุดมศึกษาของชาวสยาม... ตัวเราเป็นรัชทายาทจึงรู้สึกเป็นหน้าที่อันหนึ่งที่จะต้องทำ การนั้นให้สำเร็จตามพระราชประสงค์... เป็นการสมควรยิ่งนักที่จะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์อันใหญ่และถาวรเช่นนี้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องหมายที่จะทำให้งบเกิดประโยชน์แก่ชาติไทยไม่มีเวลาเสื่อมสูญด้วย...

ต่อมาในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย

● **ตั้งเนติบัณฑิตยสภา**

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเนติบัณฑิตยสภาอันเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงทางกฎหมายขึ้น โดยสืบเนื่องมาจากโรงเรียนกฎหมายที่ตั้งขึ้นมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) โดยพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์) ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาที่เร่งรีบปฏิรูประบ

กฎหมายและการศาลให้ประเทศตะวันตกยอมรับ เพื่อไทยจะได้เอกราชทางกฎหมายและการศาล คืบมาจากกรณีเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง กับประเทศอังกฤษ และสัญญาทำนองเดียวกันกับประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศมาแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โรงเรียนกฎหมายได้เปิดทำการสอนและมีการสอบไล่เป็นเนติบัณฑิตรุ่นแรกในปีที่มีการจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายนั่นเอง หลังจากทีโรงเรียนกฎหมายเปิดสอนมาได้ ๑๗ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเนติบัณฑิตยสภาขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ด้วยมีพระราชประสงค์ให้เนติบัณฑิตยสภาทำหน้าที่

พระผู้พระราชทานกำเนิดเนติบัณฑิตยสภา และองค์ปฐมสมาชิก แห่งเนติบัณฑิตยสภา เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗

บำรุงการศึกษาวิชากฎหมาย ทั้งการรักษาความประพฤติของนายความให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ให้สาธารณชนได้อาศัยนายความซึ่งมีความสามารถและสมควรจะเชื่อถือได้ดียิ่งขึ้น ทรงให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบันทึกเรื่องเนติบัณฑิตยสภาที่พระองค์ได้ทรงทำขึ้นเป็นร่างและตรวจแก้ไขข้อบังคับเนติบัณฑิตยสภาให้ด้วยพระองค์เอง และทรงพระกรุณาฯ รับเป็นเนติบัณฑิตกิตติมศักดิ์และเป็นสมาชิกพิเศษแห่งเนติบัณฑิตยสภา โดยมีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาอภัยราชา เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมขณะนั้น มีความตอนหนึ่งว่า "ขอบใจในการที่เชิญให้ไปเนติบัณฑิตยสภาพิเศษและสมาชิกพิเศษแห่งเนติบัณฑิตยสภา มีความยินดีแลเต็มใจรับตำแหน่งนั้น ๆ โดยรู้สึกเป็นสิ่งที่ซึ่งจะประคับเกียรติดยศแห่งเราอีกอย่าง ๑" เนติบัณฑิตยสภาได้สร้างบุคลากรให้เป็นมืออาชีพทางกฎหมายจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ได้ต่างร่วมกันทำงานรับใช้ประเทศชาติและสังคมในหลากหลายอาชีพทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

● **พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์**

ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรก โดยโรงเรียนราษฎร์ทุกแห่งซึ่งเคยดำเนินการเป็นอิสระต้องจดทะเบียนและอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่และต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของเจ้าหน้าที่การศึกษา โดยมีข้อกำหนดให้ครูใหญ่ต้องมีวุฒิทางครู ครูที่สอนมีความรู้ภาษาไทยต้องสอนภาษาไทยเพื่อให้นักเรียนสามารถอ่าน เขียน และเข้าใจภาษาไทยได้ โดยกำหนดให้เรียนอย่างน้อยปีละ ๘๐๐ ชั่วโมง หรือประมาณวันละ ๓ ชั่วโมง และให้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย ทั้งนี้เป็นการควบคุมโรงเรียนจีน และโรงเรียนราษฎร์ ทั้งหลายรวมทั้งโรงเรียนของคริสต์ศาสนาด้วย

● **พระราชบัญญัติประถมศึกษา**

พระราชกรณียกิจสำคัญที่สุดด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช ๒๔๖๔ โดยให้มีผลในทางปฏิบัติตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อเยาวชนไทย และประเทศชาติ เพราะการศึกษาภาคบังคับได้เริ่มต้นขึ้นนับแต่นั้นมา พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เก็บเงินศึกษาพลี คือ เงินที่จำเป็นต้องใช้จ่ายสำหรับการตั้งและดำรงอยู่ของโรงเรียนประชาบาล เก็บเฉพาะชายที่มีอายุระหว่าง ๑๘ ปี ถึง ๖๐ ปี ในกำหนดอัตราต่างกันตามฐานะของท้องถิ่น คือ อัตราไม่ต่ำกว่า ๑ บาท หรือไม่เกิน ๓ บาท เงินศึกษาพลีมีความ

สำคัญต่อการจัดการศึกษาภาคบังคับนี้มาก และได้ยกเลิกไปในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ยังบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุ ๗ - ๑๔ ปี ต้องเข้าเรียน หนังสืออยู่ในโรงเรียนจนกว่าจะจบชั้นประถมศึกษา โดยไม่ต้องเสียเงิน ค่าเล่าเรียน

ตัวอย่างพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านการศึกษา^๖

บรรดาครูทุกคนต้องพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ ถ้าเปรียบอย่างก้อนหินที่ขว้างไปในอากาศก็ต้องขึ้นให้สูงที่สุดที่จะสูงได้ ยิ่งใกล้สวรรค์ได้เพียงใดยิ่งดี

...เจ้าทุกคนต้องระวังให้ดี อย่าคิดถึงแต่ตัวเจ้า ต้องคิดถึงหมู่คณะ คือโรงเรียนให้มาก ตั้งใจรักษาชื่อเสียงให้ดี หมั่นทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียนให้เป็นชื่อเสียงแก่โรงเรียนสืบไป

(พระราชดำรัสตอบคำถวายชัยมงคลของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๔๖)

สำหรับนักเรียนชั้นเล็กขอตักเตือนว่า การกินเป็นเวลา นอนเป็นเวลา นับว่าเป็นของสำคัญสำหรับป้องกันไม่ให้เจ็บ...สำหรับนักเรียนชั้นกลาง ควรจะมีเวลาเล่นกีฬาและออกกำลังกายทุกวัน...ขอเตือนว่าการสูบบุหรี่ เป็นของไม่ดีสำหรับเด็กอายุน้อย...สำหรับนักเรียนชั้นใหญ่การกินเหล้า หรือเที่ยวกลางคืนไม่ควรถือว่าเป็นของต้องประพฤติกสำหรับแสดงว่าเป็นผู้ใหญ่...ส่วนครูผู้มีหน้าที่สั่งสอนควบคุมดูแลบุตร...ทางที่จะทำได้โดยกุลศบายเป็น ๒ สถาน คือ หมั่นสั่งสอน ตักเตือนให้กุลบุตรรู้จักบริหารตัวอย่าง ให้ผลเฉลียวฉลาดได้ อีกประการหนึ่งโดยทำตัวอย่างอันดี

(พระบรมราชโองการทรงแสดงแก่ครูและนักเรียนในงานวิชาขุขูชา วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๕๙)

ชาติใดไม่มีหนังสือไม่มีตำนานนับว่าเหมือนคนป่า...กรุงสยามไม่ใช่ เมืองป่าได้เจริญมาแล้ว มีหนังสือและตำนานอยู่แล้วเป็นอันมาก สมควร แก่ที่เจริญแล้ว

(พระราชดำรัสตอบในการเสด็จพระราชดำเนินเปิดหอพระสมุด สำหรับพระนคร วันที่ ๖ มกราคม ๒๔๕๙)

เราได้อาศัยกำลังแห่งท่านทั้งหลายผู้เป็นหญิงนั้นอยู่เป็นอันมาก เพราะถึงแม้ว่าท่านทั้งหลายจะมีได้ออกกำลังกายเพื่อประโยชน์แห่งชาติ บ้านเมืองทำผู้ชายก็จริง แต่กำลังทรัพย์ท่านก็ออกได้เท่ากับผู้ชาย และ กำลังความคิดก็ใช้ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองได้ในวิถีต่าง ๆ เป็น อนกประการไม่แพ้ผู้ชายเลย

(พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ในการเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๕)

ส่วนการที่จัดโรงเรียนขึ้นเช่นนี้ เราตั้งใจจะทำแทนราชประเพณีเดิม ซึ่งท่านทรงสร้างไว้ เราเองมาเข้าใจเสียว่าที่แท้ความปรารถนาในการ สร้างวัดก็คือจะทะนุบำรุงการศึกษาขึ้นเอง...ต้องมีโรงเรียนที่คฤหัสถ์เป็นผู้บังคับบัญชาเป็นผู้สั่งสอนก็ควรจะบำรุงกิจการคฤหัสถ์ให้สถาพรพัฒนา ต่อไป

(พระราชดำรัสตอบในงานพิธีฉัตรมงคล วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๕๙) การเล่าเรียน ได้จัดการเล่าเรียนของพระภิกษุทั้งในกรุงและหัวเมือง ให้แพร่หลายกว่าแต่ก่อน... ฝ่ายขรรุวาสได้จัดตั้งโรงเรียนข้าราชการ พลเรือนเฉลิมพระเกียรติ...มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมอีกหลายหัวเมือง

(พระราชดำรัสตอบในการเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๙)

ส่วนการศึกษา เมื่อได้วางรูปการศึกษาให้เป็นระเบียบศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ขั้นต่ำขึ้นไปถึงขั้นสูงแล้ว ก็ส่งครูออกไปช่วยจัดการตามหัวเมือง มณฑลต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อได้การเพาะการเล่าเรียนตามระเบียบใหม่นี้และ ฝึกหัดครูสำหรับสอนวิชาเบื้องต้นขึ้นในท้องที่นั้น ๆ ต่อไป

(พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ในการเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๗)

กาล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่ง พระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่ได้ เคยเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการในต่างประเทศ ทั้งด้านการทหารและ พลเรือน ทรงนำประเทศไทยเข้าสู่สังคมนานาชาติ โดยการเข้าร่วมใน สงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศไทยจึงมีโอกาสดำเนินการเจรจาเพื่อแก้ไข สนธิสัญญาเก่ากับต่างประเทศนับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ไทยได้รับ สิทธิสภาพนอกอาณาเขตกลับคืนมา ทรงมีนโยบายในการสร้างชาติไทย ให้เป็นเอกภาพ ด้วยการปลูกฝังความรู้สึกร่วมกันด้านความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทรงพระราชนิพนธ์ตลอดจน พระราชทานพระบรมราชโองการ และพระราชดำรัสให้ประชาชนรักชาติ และทรงอบรมสั่งสอนให้เป็นพลเมืองดี ทรงเป็นผู้นำในการปรับปรุง วัฒนธรรมประเพณีของชาติ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะให้ชาวโลกได้ ประจักษ์ในวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ของชาติไทย ผลงานพระราชนิพนธ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีเป็นจำนวนมากและทุก ประเภท องค์กรศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) จึงได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณของพระองค์ ให้เป็นบุคคลสำคัญผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมระดับโลก ในฐานะ ที่ทรงเป็นนักประพันธ์ กวี และนักแต่งบทละคร ในโอกาสครอบรอบ ๑๐๐ ปี วันพระบรมราชสมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และยังทรงเป็น ปราชญ์ผู้ทรงมีความรอบรู้หลายด้าน พระองค์จึงได้รับการถวายพระราช สมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

ภาพหน้าปก

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

แหล่งข้อมูล

- นิทรรศการพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย กฤษณา บุญยสมิต ณ ห้องจัดแสดงนิทรรศการ ชั้น ๑ อาคาร เนติบัณฑิตยสภา ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. บุคคลสำคัญของไทยที่โลกยกย่อง. โดย กนกวลี ชูชัยยะ. กฤษณา บุญยสมิต. กรุงเทพ : ก๊อปปี้ แอนด์ พรินท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗.
- แนวพระราชดำริจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว Ideas in King Rama VI's speeches. โดย สุวิวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐ (ออนไลน์) ค้นเมื่อ ๒๗ ตุลาคม จากเว็บไซต์ <https://heo๒.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/Issue/View/๘๘๗>

^๖ สุวิวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (๒๕๖๐). แนวพระราชดำริจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐

^๘ อ้างแล้ว ข้อ ๔ หน้า ๒๐ - ๒๑.

คำเสนอและคำสนองในกระบวนการประกวดราคา**

ข้อเท็จจริง

หน่วยงาน ก. (ผู้ขาย) ได้ประกาศเชิญชวนให้เอกชน ผู้สนใจเข้ายื่นเสนอราคาซื้อที่ดินพร้อมสิ่งก่อสร้างใน โครงการ บ. ของหน่วยงาน ก. ซึ่งบริษัท อ. ได้ยื่นเสนอ ราคาพร้อมวงเงินประกันการเสนอซื้อเป็นเงินจำนวน ๑๔,๔๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมาผลการพิจารณาปรากฏว่า หน่วยงาน ก. ได้อนุมัติให้บริษัท อ. เป็นผู้ได้สิทธิซื้อที่ดิน พร้อมสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว และมีหนังสือแจ้งผลการอนุมัติ และกำหนดระยะเวลาเข้าทำสัญญาจะซื้อจะขายภายใน วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ แต่เมื่อครบกำหนด วันเข้าทำสัญญา บริษัท อ. ได้มีหนังสือแจ้งว่าขอขยายระยะเวลาการทำสัญญาออกไปอีก ๓ เดือน หากครบกำหนด ระยะเวลาแล้วบริษัท อ. ไม่เข้าทำสัญญา ยินดีให้หน่วยงาน ก. รีบเงินประกันการเสนอซื้อได้ทันที ซึ่งหน่วยงาน ก. ได้มีหนังสือแจ้งให้ขยายระยะเวลาการทำสัญญาออกไปอีก ๙๐ วัน โดยมีเงื่อนไขว่าบริษัท อ. จะต้องวางเงินประกัน การเสนอซื้อเพิ่มอีกเป็นเงินจำนวน ๘๔๔,๐๐๐ บาท ภายใน ๗ วันทำการนับจากวันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากหน่วยงาน ก.

เมื่อครบกำหนดวงเงินประกันการเสนอซื้อเพิ่ม ปรากฏว่าบริษัท อ. ไม่มาวางเงินประกันการเสนอซื้อเพิ่ม ตามที่หน่วยงาน ก. กำหนดแต่อย่างใด

ข้อหาหรือ

หน่วยงาน ก. จึงขอหาหรือว่าหน่วยงาน ก. สามารถ รีบเงินประกันการเสนอซื้อของบริษัท อ. ได้หรือไม่

คำวินิจฉัย

สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้ว เห็นว่า หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการขายที่ดินพร้อมสิ่งก่อสร้าง

โครงการ บ. ข้อ ๗ กำหนดให้ผู้ยื่นข้อเสนอวางเงินประกัน การเสนอซื้อเป็นจำนวน ๑๔,๔๐๐,๐๐๐ บาท และข้อ ๙ กำหนดว่า เมื่อเป็นผู้ได้สิทธิแล้วไม่มาทำสัญญาภายใน ระยะเวลาที่หน่วยงาน ก. กำหนด หน่วยงาน ก. จะริบหลัก ประกันการเสนอราคาทีวางไว้ตามข้อ ๗ ทันที เมื่อปรากฏ ข้อเท็จจริงว่าหน่วยงาน ก. กำหนดให้ทำสัญญาจะซื้อ จะขายภายในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ต่อมาบริษัท อ. ขอขยายระยะเวลาการทำสัญญาออกไปอีก ๓ เดือนนั้น มีลักษณะเป็นคำเสนอ เมื่อหน่วยงาน ก. ได้แจ้งขยาย ระยะเวลาการทำสัญญาออกไปอีก ๙๐ วัน ซึ่งจะครบกำหนด วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐ โดยมีเงื่อนไขว่าบริษัท อ. จะต้องชำระเงินประกันการเสนอซื้อเพิ่มอีกจำนวน ๘๔๔,๐๐๐ บาท ภายใน ๗ วันทำการนับจากวันที่ได้รับ หนังสือ ย่อมมีลักษณะเป็นคำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบ ซึ่งถือเป็น คำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๙ เมื่อ บริษัท อ. ไม่ชำระเงินประกันการเสนอซื้อเพิ่มเติมภายใน กำหนดเวลา ข้อเสนอของบริษัท อ. ที่ขอขยายระยะเวลา การทำสัญญาดังกล่าวจึงตกไป กรณีไม่ถือว่าบริษัท อ. ได้รับการขยายระยะเวลาการทำสัญญาออกไปอีก ๙๐ วัน กำหนดระยะเวลาทำสัญญาจึงเป็นไปตามกำหนดเดิมคือ ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เมื่อบริษัท อ. ไม่มา ทำสัญญาภายในกำหนดเวลาดังกล่าว หน่วยงาน ก. จึงมีสิทธิ ริบหลักประกันการเสนอซื้อจำนวน ๑๔,๔๐๐,๐๐๐ บาทได้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการขายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง โครงการ บ. ข้อ ๗ และข้อ ๙

อนึ่ง ในโอกาสต่อไปเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการตีความ หน่วยงาน ก. ควรระบุให้ชัดเจนว่าหากผู้เสนอราคา

* ส่วนข้อหาหรือสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานที่ปรึกษาทนายความ เลขรับที่ ท.๑๕๑/๒๕๖๐

** อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสัญญาและหาซื้อ ๔

ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด ถือว่าหน่วยงาน ก. ไม่ตกลง
ยินยอมการขยายระยะเวลาการทำสัญญาให้ตามคำขอ

หมายเหตุ

**๑. หลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา ๓๕๔ มาตรา ๓๕๕ มาตรา ๓๕๖ มาตรา
๓๕๗ มาตรา ๓๕๘ วรรคสอง และมาตรา ๓๖๑ วรรคหนึ่ง**

มาตรา ๓๕๔ กำหนดว่า คำเสนอจะทำสัญญาอันบัง
ระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายใน
ระยะเวลาที่บ่งไว้

มาตรา ๓๕๕ กำหนดว่า บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่น
ซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางและมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอน
จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคราดหมายว่า
จะได้รับคำบอกกล่าวสนอนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่

มาตรา ๓๕๖ กำหนดว่า คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่
เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนนั้น เสนอ
ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น
ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอ
ไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย

มาตรา ๓๕๗ กำหนดว่า คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยัง
ผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลากำหนด
ดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่า
เป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป

มาตรา ๓๕๘ วรรคสอง กำหนดว่า คำสนอนอันมี
ข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่น
ประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ
ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว

มาตรา ๓๖๑ วรรคหนึ่ง กำหนดว่า อันสัญญาระหว่าง
บุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้นย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้น
แต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนอนไปถึงผู้เสนอ

หลักการก่อให้เกิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า **“สัญญาเกิดขึ้น
เมื่อคำเสนอและคำสนอนถูกต้องตรงกันทุกประการ และ
ผู้สนองรับได้แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอนั้นไปยัง
ผู้เสนอภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ทำคำสนองรับ
หรือภายในระยะเวลาอันสมควร”**

๒. ปัญหาว่าการประกาศประกวดราคา ถือเป็น

คำเสนอหรือไม่ และข้อตกลงประกวดราคาเกิดขึ้นเมื่อใด
อาจพิจารณาได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๓๑/๒๕๒๐ จำเลยทราบ
ข้อสัญญาประกวดราคาตามประกาศเรียกประกวดราคา
ของโจทก์แล้ว จึงยื่นซองประกวดราคา เมื่อจำเลยประมูลได้
ก็ต้องผูกพันตามสัญญานั้น โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย
เนื่องจากจำเลยประมูลได้แล้วไม่มาทำสัญญาก่อสร้าง
จำเลยรับว่าได้ยื่นซองเสนอราคาจริง แต่อ้างว่าจำเลย
ไม่ผูกพันตามสัญญา ดังนี้ ประเด็นที่ว่าคำเสนอของจำเลย
ยังคงผูกพันจำเลยหรือไม่ จำเลยต้องมีหน้าที่นำสืบก่อน
จำเลยประมูลทำการก่อสร้างได้แล้วไม่ยอมทำสัญญาก่อสร้าง
เมื่อกรณีตามสัญญาประกวดราคาระบุให้จำเลย
ผู้ประกวดราคาต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในการที่โจทก์
ต้องจ้างผู้อื่นทำงานนี้ในราคาสูงกว่าที่จำเลยเสนอราคา
จำเลยต้องรับผิดชอบตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๑๙๔/๒๕๔๓ โจทก์ได้ส่ง
หนังสือตกลงซื้อตามคำเสนอที่มีหนังสือยืนยันราคาโดย
กำหนดให้จำเลยที่ ๑ มาลงนามทำสัญญาซื้อขายกับโจทก์
ภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขการประกวดราคา
ให้แก่ โจทก์ ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในบริษัท จำเลยที่ ๑ จึงเป็นการ
ส่งหนังสือตามภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๑ โดยมีผู้รับไว้
โดยชอบแล้ว จำเลยที่ ๑ ย่อมมีความผูกพันต้องไปทำสัญญา
ซื้อขายภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขทั่วไปในการ
เข้าเสนอราคา เมื่อจำเลยที่ ๑ มิได้ทำสัญญาซื้อขายภายใน
ระยะเวลาดังกล่าวจึงเป็นฝ่ายผิดสัญญา โจทก์ฟ้องขอให้
บังคับจำเลยที่ ๑ เพียงผู้เดียวชำระค่าเสียหายพร้อม
ดอกเบี้ย และขอให้บังคับจำเลยที่ ๒ เพียงผู้เดียวในฐานะ
ผู้ค้ำประกันการยื่นซองประกวดราคาของจำเลยที่ ๑ ใน
การชำระเงินตามสิทธิเรียกร้องของโจทก์พร้อมดอกเบี้ย
อันเป็นการฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ ชำระ
ค่าเสียหายแยกต่างหากจากกัน โดยมิได้ขอให้จำเลยที่ ๑
ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ ๒ ในหน้าที่จำเลยที่ ๒ ต้องชำระให้
แก่โจทก์ ที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าโจทก์มีสิทธิเรียกร้อง
ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องซื้อสินค้าในราคาสูงกว่าที่จำเลยที่ ๑
ประกวดราคาได้ตามข้อตกลงในการประกวดราคาแต่เห็นว่า
หลักประกันซึ่งเป็นหนังสือค้ำประกันของจำเลยที่ ๒ ซึ่ง

โจทก์มีสิทธิริบเพียงพอกับค่าเสียหายของโจทก์ตามควรแก่พฤติการณ์แห่งคดีแล้ว จึงให้จำเลยที่ ๑ ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ ๒ ในจำนวนเงินดังกล่าว เป็นการพิพากษาเกินไปกว่าที่โจทก์ฟ้อง ไม่ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๙๘/๒๕๕๔ ประกาศแจ้งความประกวดราคาจ้างเหมาเป็นเพียงประกาศเชิญชวนให้ผู้สนใจที่จะรับจ้างขนขยะมูลฝอยจากท่าริมแม่น้ำเจ้าพระยายื่นคำเสนอขอทำสัญญากับจำเลยที่ ๑ โดยวิธียื่นซองประกวดราคา ซึ่งต่อมาโจทก์เป็นผู้เข้าประกวดราคา และเสนอราคาต่ำสุดอันเป็นการทำคำเสนอต่อจำเลยที่ ๑ แล้ว เท่ากับโจทก์ยอมรับที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลยที่ ๑ ทุกประการ การที่จำเลยที่ ๑ โดยประธานกรรมการเปิดซองประกวดราคามีหนังสือแจ้งให้โจทก์ทราบในภายหลังว่าตกลงรับราคาที่โจทก์เสนอ ถือได้ว่าเป็นการทำคำสนองรับคำเสนอของโจทก์ แต่ในประกาศแจ้งความประกวดราคาจ้างเหมา ข้อ ๑๖ ระบุว่าเมื่อจำเลยที่ ๑ แจ้งให้ผู้ประกวดราคาได้ทราบเป็นหนังสือ ผู้ประกวดราคาได้นั้นต้องไปทำสัญญาตามแบบของจำเลยที่ ๑ ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ดังนั้นเมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าโจทก์และจำเลยที่ ๑ ยังไม่ได้ทำสัญญาตามแบบของจำเลยที่ ๑ จึงไม่เกิดเป็นสัญญาจ้างเหมาผูกพันโจทก์และจำเลยที่ ๑ การที่จำเลยที่ ๑ ประกาศยกเลิกการประกวดราคาจ้างเหมาครั้งนี้ไม่ว่าโจทก์ซึ่งเป็นผู้ชนะการประกวดราคาจะห้ามิดเงื่อนไขตามประกาศแจ้งความประกวดราคาหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่ถือว่าจำเลยที่ ๑ กระทำผิดสัญญาจ้างเหมาต่อโจทก์ โจทก์จึงไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนี้จากจำเลยที่ ๑

จากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวจึงอาจสรุปได้ว่า **ประกาศประกวดราคาเป็นเพียงคำเชิญชวนเท่านั้น ยังไม่ถือว่าเป็นคำเสนอ ส่วนการเสนอราคาของผู้ยื่นเสนอราคาเป็นคำเสนอ และหนังสือแจ้งให้ผู้ชนะประกวดราคาเข้าทำสัญญาของฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาจึงจะถือเป็นคำสนองรับอันก่อให้เกิดข้อตกลงประกวดราคา** ซึ่งเป็นสัญญาอย่างหนึ่งในกระบวนการประกวดราคาที่มีผลผูกพันฝ่ายผู้ชนะการประกวดราคา และฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๑ วรรคหนึ่ง หากผู้ชนะการประกวดราคาไม่เข้าทำสัญญาตามกำหนด ย่อมถือว่าผู้ชนะการประกวดราคาเป็นฝ่ายผิดข้อตกลงประกวดราคา ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นและอาจถูกริบหลักประกันการเสนอราคาด้วย (หากมี)

๓. ปัญหาตามข้อหาหรือว่า การที่ฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาแจ้งให้เข้าทำสัญญาภายในระยะเวลาที่กำหนด การที่ผู้ชนะการประกวดราคาขอขยายระยะเวลาเข้าทำสัญญาออกไป และการที่ฝ่ายที่ประกาศประกวดราคายินยอมโดยมีเงื่อนไขว่าจะให้ขยายระยะเวลาได้ต่อเมื่อผู้ชนะการประกวดราคานำหลักประกันมาวางเพิ่มเติม นั้น ถือว่าส่วนใดเป็นคำเสนอหรือคำสนองรับที่จะก่อให้เกิดผลผูกพันระหว่างกัน

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องคำเสนอและคำสนอง การที่ประกาศประกวดราคาซึ่งเป็นคำเชิญชวน กำหนดให้เมื่อเป็นผู้ได้สิทธิต้องมาทำสัญญาภายในระยะเวลาที่หน่วยงาน ก. กำหนด เมื่อฝ่ายผู้ยื่นเสนอราคาได้ยื่นเสนอราคาและตกลงว่าจะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในประกาศประกวดราคา ย่อมเป็นคำเสนอทั้งราคาและเงื่อนไขการเข้าทำสัญญาภายในระยะเวลาที่หน่วยงาน ก. กำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๔ การที่ฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาได้มีหนังสือแจ้งผู้ชนะการประกวดราคาและระบุให้เข้าทำสัญญาภายในระยะเวลาที่กำหนดตามประกาศประกวดราคานั้น จึงเป็นคำสนองรับคำเสนอของฝ่ายผู้ชนะการประกวดราคาแล้วโดยถูกต้องตรงกัน เกิดเป็นข้อตกลงประกวดราคาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๑ วรรคหนึ่ง

ส่วนการที่ผู้ชนะการประกวดราคาขอขยายระยะเวลาการเข้าทำสัญญาออกไป ย่อมเป็นคำเสนอใหม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๔ ซึ่งหากฝ่ายที่ประกาศประกวดราคายินยอมให้มีการขยายระยะเวลาและเข้าทำสัญญาภายในกำหนดเวลาดังกล่าวย่อมเป็นคำสนองรับตามคำเสนอนั้น

อย่างไรก็ดี เมื่อปรากฏว่าฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาได้ยินยอมให้ขยายระยะเวลาการเข้าทำสัญญาออกไป

โดยมีเงื่อนไขให้ฝ่ายผู้ชนะการประกวดราคาต้องวางหลักประกันเพิ่มเติมแล้ว กรณียอมเป็นคำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วย นั้น ถือเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอของฝ่ายผู้ชนะการเสนอราคาที่ยอขยายระยะเวลานั้น และยังเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๙ วรรคสอง ผู้ชนะการประกวดราคาไม่เข้าวางหลักประกันเพิ่มเติมตามคำเสนอ ย่อมทำให้คำเสนอขยายระยะเวลาและวางหลักประกันของฝ่ายที่ประกาศประกวดราคาสิ้นความผูกพันฝ่ายที่ประกาศประกวดราคานั้นนับแต่นั้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๗ เมื่อไม่มีการขยายระยะเวลาอีกต่อไป ผู้ชนะการประกวดราคาจึงต้องเข้าทำสัญญาภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามเดิม

๔. ทั้งนี้ ได้มี**แนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ ๒๕๑๑/๒๕๔๐** ประกาศประกวดราคาเช่าสะพานท่าเทียบเรือของจำเลยที่ ๑ เป็นเพียงคำเชิญให้ทำคำเสนอโจทก์ได้ยื่นเสนอราคาและยืนยันว่าจะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประกาศประกวดราคาทุกประการ ซึ่งตามประกาศประกวดราคา ข้อ ๗ ระบุว่า ผู้ประกวดราคาได้จะต้องทำสัญญาเข้ากับจำเลยที่ ๑ ภายใน ๑๕ วัน หากไม่ทำสัญญาเข้ากับในกำหนดจะริบเงินประกันซองทันที ต่อมาจำเลยที่ ๑ ประกาศให้โจทก์เป็นผู้เสนอราคาสูงสุดและเป็นผู้ชนะการประกวดราคาครั้งนี้ โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสนอราคาสูงสุดจึงมีหนังสือถึงจำเลยที่ ๑ ให้จำเลยที่ ๑ ทำสัญญาเข้ากับในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวหนังสือดังกล่าวเป็นคำเสนอของโจทก์ แต่จำเลยที่ ๑ ขอเลื่อนการทำสัญญาออกไปโดยไม่มีกำหนด หนังสือของจำเลยที่ ๑ จึงเป็นคำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอบางส่วนของโจทก์ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๓๕๙ วรรคสองต่อมา (ผ่านไปถึง ๓ เดือน) โจทก์มีหนังสือถึงจำเลยที่ ๑ ให้ทำสัญญาเข้ากับใน ๗ วัน หากทำสัญญาเข้าไม่ได้ให้มีผลเป็นการเลิกสัญญาทันทีนับแต่วันครบกำหนดและต้องคืนเงินประจำซองในการประมูลพร้อมค่าเสียหายให้โจทก์จำเลยที่ ๑ มีหนังสือถึงโจทก์ให้โจทก์ไปทำสัญญากับจำเลยที่ ๑ ภายใน ๑๕ วันซึ่งโจทก์

ยืนยันไม่ประสงค์จะเข้าทำสัญญากับจำเลยที่ ๑ อีกต่อไป เห็นได้ว่าการแสดงเจตนาระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๑ จะต้องบังคับให้เป็นไปตามเจตนาทำนิติกรรมสองฝ่าย เมื่อสัญญาเกิดขึ้นไม่ได้เพราะขาดความตกลงกันความผูกพันระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๑ ย่อมสิ้นสุดลงจำเลยที่ ๑ ต้องคืนเงินประจำซองให้โจทก์จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประมูลราคาจึงไม่ต้องมีส่วนร่วมในการคืนเงินด้วยและเมื่อยังไม่มีการสัญญาเข้าต่อกัน จำเลยที่ ๑ ก็ยังไม่มีความผูกพันตามสัญญาเข้าให้โจทก์โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยที่ ๑ ใช้ค่าเสียหาย

หมายเหตุ: ด้วยความเคารพต่อศาลฎีกา ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในทางปฏิบัติแล้ว ประกาศประกวดราคาจะมีเงื่อนไขให้ผู้ยื่นเสนอราคาจะต้องตกลงปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในประกาศประกวดราคา และยังคงกำหนดให้ผู้ชนะการเสนอราคาจะต้องเข้าทำสัญญาภายในระยะเวลาที่หน่วยงานของรัฐกำหนด เมื่อโจทก์ได้ยื่นเสนอราคาอันเป็นคำเสนอ จำเลยที่ ๑ ได้มีหนังสือแจ้งให้โจทก์เป็นผู้ชนะการประกวดราคาจึงเป็นคำสนอง ก่อให้เกิดข้อตกลงประกวดราคาแล้ว ดังนั้น การที่โจทก์มีหนังสือถึงจำเลยที่ ๑ ให้จำเลยที่ ๑ ทำสัญญาเข้ากับในกำหนดระยะเวลา ๑๕ วัน ตามเงื่อนไขที่กำหนดในประกาศประกวดราคา จึงเป็นเพียงการแสดงเจตนาขอเข้าปฏิบัติการชำระหนี้โดยการเข้าทำสัญญาตามข้อตกลงประกวดราคาภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประกาศประกวดราคาเท่านั้น อันมิใช่คำเสนอใหม่แต่อย่างใดจำเลยที่ ๑ ขอเลื่อนการเข้าทำสัญญาโดยไม่มีกำหนด จึงเป็นคำเสนอของจำเลยที่ ๑ มิใช่คำสนองรับที่บอกปิดคำเสนอของโจทก์เมื่อโจทก์ไม่ได้สนองรับคำเสนอนั้น คำเสนอของจำเลยที่ ๑ ที่ขอเลื่อนการทำสัญญาจึงตกไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๗ โจทก์และจำเลยที่ ๑ ต้องกลับไปผูกพันตามข้อตกลงประกวดราคาที่กำหนดให้ต้องทำสัญญาเข้ากับในกำหนดระยะเวลา ๑๕ วัน เช่นเดิม เมื่อการไม่เข้าทำสัญญาเข้ากับในระยะเวลาดังกล่าวเกิดจากจำเลยที่ ๑ ที่ขอเลื่อนโดยไม่มีกำหนด จำเลยที่ ๑ จึงต้องคืนหลักประกันของให้โจทก์

เปิด...ฎีกาเด่น

ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐาน ที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า ๗ วันได้

รังสิชัย บรรณกกิจวิจารณ์*
มนต์ชัย ชนิทรสิลา**
วรจักร กันตา***

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๐/๒๕๖๓ ในคดีอาญา ที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ ฎีกาหมายมีมาตรการให้มีการตรวจพยานหลักฐานโดยให้โจทก์ส่งเอกสารและวัตถุที่โจทก์จะอ้างเป็นพยานให้อีกฝ่ายตรวจสอบตามที่คู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรก่อนสืบพยานโจทก์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม กรณีจึงไม่จำเป็นต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญานี้ตามนัยแห่ง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ เมื่อโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานจำเลยก็ได้รับสำเนาโดยไม่ได้คัดค้าน และยังปรากฏว่า

นายจำเลยทั้งสองชกค้ำพยานที่โจทก์ระบุในบัญชีระบุพยานได้อีกด้วย การที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า ๗ วัน อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง จึงมิได้ทำให้จำเลยทั้งสองเสียโอกาสในการต่อสู้คดี ศาลชั้นต้นจึงมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๙/๑ วรรคท้าย

ข้อสังเกต ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง บัญญัติว่า ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น

มาตรา ๒๒๙/๑ วรรคท้าย บัญญัติว่า ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานใดซึ่งคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งอ้างพยานหลักฐานนั้นมีได้แสดงความจำนงจะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตามวรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง หรือวรรคสาม หรือตามมาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง

หรือวรรคสาม แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยาน หรือจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๐/๒๕๖๓ นี้จำเลยให้การปฏิเสธ ตาม ป.วิ.อ. มีมาตรการให้มีการตรวจพยานหลักฐานโดยให้โจทก์ส่งเอกสารและวัตถุที่โจทก์จะอ้างเป็นพยานให้อีกฝ่ายตรวจสอบตามที่คู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรก่อนสืบพยานโจทก์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม ซึ่งเป็นกรณีที่มี ป.วิ.อ. บัญญัติวิธีพิจารณาข้อนี้ไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญานี้ตามนัยแห่ง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๕ กรณีมีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยทั้งสองข้อแรกว่า ศาลชั้นต้นมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานโจทก์ตามบัญชีระบุพยานฉบับลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๑ หรือไม่ เมื่อโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยาน จำเลยก็ได้รับสำเนาในวันนั้นโดยไม่ได้คัดค้านแต่ประการใด และยังปรากฏว่านายจำเลยทั้งสองชกค้ำพยานที่โจทก์ระบุในบัญชีระบุพยานได้อีกด้วย การที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า ๗ วัน อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง จึงมิได้ทำให้จำเลยทั้งสองเสียโอกาสในการต่อสู้คดี และการที่ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งในบัญชีระบุพยานโจทก์ว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม รับรวม ๒๔ อันดับ สำเนาให้จำเลยทั้งสอง” แสดงว่าศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม จึงใช้อำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๙/๑ วรรคท้าย กรณีเช่นนี้ศาลชั้นต้น

* ประธานแผนกคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์.
** รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง.
*** เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติการ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง.

ไม่จำเป็นต้องบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาอีก *ฎีกา* ข้อนี้ของจำเลยทั้งสองฟังไม่ขึ้น^๑

ดังนั้น *หลักตาม* ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้*คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน* นั้น จึงอาจเข้าช้อยกเว้นตามมาตรา ๒๒๙/๑ วรรคท้าย ที่ให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานในคดีซึ่งคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งอ้างพยานหลักฐานนั้นมิได้แสดงความจำนงจะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตามมาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสอง เช่นว่านั้นได้ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยาน หรือจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ดังที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๐/๒๕๖๓วินิจฉัยไว้ดังกล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาโต้แย้งหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีขึ้นได้อีก คู่ความจึงต้องระมัดระวังเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาลก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา ๑๗๓/๑ วรรคหนึ่ง ไม่น้อยกว่า ๗ วันโดยเคร่งครัด เนื่องจากกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๐/๒๕๖๓ ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐาน

ดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งประเด็นเป็นไปโดยเที่ยงธรรม ประกอบกับจำเลยก็ได้รับสำเนาบัญชีระบุพยานในวันนั้นแล้วไม่ได้คัดค้านแต่ประการใด และยังปรากฏว่าทนายจำเลยทั้งสองชักค้ำพยานที่โจทก์ระบุในบัญชีระบุพยานได้อีกด้วย อันเป็นเพียงการวินิจฉัยเข้าช้อยกเว้นในมาตรา ๒๒๙/๑ วรรคท้ายเฉพาะคดีนี้ ซึ่งในคดีต่อ ๆ ไปหากโจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า ๗ วัน อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคสองแล้วข้อเท็จจริงอาจไม่ตรงกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ศาลย่อมอาจไม่อนุญาตให้โจทก์สืบและรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นอีกก็ได้

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นด้วยที่ควรมีการแก้ไขปรับปรุง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๓/๑ วรรคหนึ่ง โดยกำหนดบังคับให้มีการตรวจพยานหลักฐานและยื่นบัญชีระบุพยานล่วงหน้าทุกคดี เพื่อให้การตรวจพยานหลักฐานสามารถช่วยให้การพิจารณาเนื้อหาข้อคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมตามมาตรา ๑๗๓/๒ โดยที่คู่ความไม่จำเป็นต้องร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อจำเลยจะได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันต้องมีระบบการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือ เพื่อป้องกันพยานหลักฐานที่ถูกเปิดเผยและตรวจสอบให้ได้รับความปลอดภัย และยังคงสภาพความเป็นพยานหลักฐานที่สมบูรณ์จนถึงกระบวนการพิจารณาชี้ขาดในชั้นศาลที่สุดต่อไป

^๑ มีปัญหาต่อวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยทั้งสองข้อต่อไปว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนตามฟ้องหรือไม่ เห็นว่า แม้โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นขณะจำเลยทั้งสองร่วมกันใช้อาวุธยิงผู้ตาย แต่โจทก์มีนาย ธ. เป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์ใกล้ชิดก่อนผู้ตายถูกยิงจนถึงแก่ความตาย โดยเป็นผู้ขับรถคันเดียวกับจำเลยทั้งสองและผู้ตายไปเช่าช่างฟุ่บที่เกิดเหตุ แล้วจำเลยที่ ๒ ให้นาย ธ. นั้รก่อนที่จำเลยทั้งสองกับผู้ตายจะเดินเข้าไปในป่า ต่อมานาย ธ. ได้ยินเสียงปืนดังขึ้น แล้วจำเลยทั้งสองเดินกลับออกจากป่า โดยไม่มีผู้ตายมาด้วย เมื่อนาย ธ. ถามหาผู้ตาย จำเลยที่ ๒ ก็บอกว่าผู้ตายไปแล้ว ระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาไม่นานซึ่งไม่มีเหตุให้ระแวงสงสัยได้ว่าจะมีผู้อื่นเข้ามาฆ่าผู้ตายในช่วงเวลานั้น เชื่อว่าจำเลยทั้งสองเป็นคนร้ายที่ใช้อาวุธยิงผู้ตาย คำเบิกความของนาย ธ. สอดคล้องกับที่นาย ธ. ให้การไว้ในชั้นสอบสวน ทั้งยังสอดคล้องกับที่จำเลยที่ ๑ ให้การในชั้นสอบสวนว่าในวันเกิดเหตุจำเลยที่ ๑ กับผู้ตายเข้าพักที่ ส. รีสอร์ทก่อนเดินทางไปพบจำเลยที่ ๒ ด้วยกัน และที่จำเลยที่ ๒ ให้การในชั้นสอบสวนว่าจำเลยที่ ๑ นำอาวุธปืนของกลางมาฝากไว้ในวันดังกล่าวด้วย ทำให้พนักงานสอบสวนยึดตามยึดอาวุธปืนที่จำเลยทั้งสองใช้ก่อเหตุมาตรวจพิสูจน์ได้ว่าเป็นอาวุธปืนที่ใช้อยู่ผู้ตาย และสามารถสืบสวนจนพบเบาะแสการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของจำเลยที่ ๑ บริเวณ ส. รีสอร์ท กับตรวจพบภาพจากกล้องวงจรปิดว่าจำเลยที่ ๑ อยู่กับผู้ตายในวันเกิดเหตุ ซึ่งตรงกับที่นางสาว ศ. พนักงานต้อนรับ ส. รีสอร์ทพยานโจทก์เบิกความว่า จำเลยที่ ๑ มาเข้าพักที่รีสอร์ทในวันเกิดเหตุ และเห็นผู้ตายกับจำเลยที่ ๑ เดินทางออกไป แม้คำให้การของจำเลยทั้งสองในชั้นสอบสวนจะเป็นพยานบอกเล่า แต่เมื่อพิจารณาตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมแล้ว น่าเชื่อว่าจะสามารถพิสูจน์ความจริงได้ กับมีเหตุผลอันหนักแน่นที่เชื่อได้ว่าเป็นการให้การไปตามความจริงเช่นว่านั้นแล้ว จึงรับฟังประกอบพยานหลักฐานของโจทก์ดังกล่าวเพื่อลงโทษจำเลยทั้งสองได้ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๖/๓ วรรคสอง (๑) พยานหลักฐานสำคัญที่โจทก์พิสูจน์ได้ว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันฆ่าผู้ตายในคดีนี้คืออาวุธปืนของกลางที่เจ้าพนักงานตำรวจตามไปยึดได้จากนาง บ. พี่สาวของนาย ธ. อาวุธปืนดังกล่าวจำเลยที่ ๒ เป็นผู้นำมาฝากไว้กับนาย ธ. และนาย ธ. นำไปฝากไว้กับนาง บ. อีกทีหนึ่ง ซึ่งจากการตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบกับลูกกระสุนปืนที่พบจากศพผู้ตายและที่ตกอยู่ในที่เกิดเหตุแล้ว เป็นอาวุธปืนกระบอกเดียวกับที่ใช้อยู่ผู้ตาย ซึ่งจำเลยทั้งสองไม่อาจนำสืบหักล้างได้ พฤติการณ์ของจำเลยทั้งสองแสดงให้เห็นถึงการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าอันเป็นการคิดทบทวนตกลงใจก่อนจะกระทำความผิดแล้ว พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมาประกอบกันแล้วมีน้ำหนักมั่นคงรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนตามที่โจทก์ฟ้อง ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๖ พิจารณามานั้นชอบแล้ว ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย *ฎีกาข้อนี้*ของจำเลยทั้งสองฟังไม่ขึ้นเช่นกัน (... เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วคงลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองคนละตลอดชีวิตสถานเดียว ...).

ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย

How to Get Away with Law Exam (1) : Criminal Law (General Part)

มณฑล อรรถกถยกุล*

โชคชัย เนตรงามสว่าง**

ข้อสอบกฎหมายทำยังไงกับมันคะ (๑) : กฎหมายอาญา (ภาคทั่วไป)

๑. เกริ่นนำ

การตอบข้อสอบกฎหมายมีลักษณะเหมือนกับการเรียบเรียงเอกสารทางกฎหมาย และเปรียบเสมือนด่านข้อมมือสำหรับ “นักศึกษาากกฎหมาย” ในการสอบให้ผ่าน นักศึกษาากกฎหมายจะต้องมีความรู้ในกระบวนวิชานั้น ๆ โดยเข้าใจตัวบทกฎหมายและทราบแนวคำพิพากษาของศาลในวิชานั้น ๆ แต่การจะตอบข้อสอบให้ได้คะแนนดี ผู้ตอบข้อสอบจะต้องใช้ภาษาากกฎหมายที่สละสลวย สั้น กระชับ และได้ใจความ เพราะฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่า ทำไมเมื่อเวลาออกจากห้องสอบมา ผู้ตอบข้อสอบสองคนที่กล่าวว่าตนเองตอบคำถามด้วยตรงคำตอบอย่างเดียวกัน แต่ทำไมคนหนึ่งจึงได้คะแนนดีกว่าอีกคนหนึ่งได้ ทั้งนี้ก็เพราะ “ลีลา” ของการตอบนั่นเอง

ผู้เขียนทั้งสองเชื่อว่า แม้ “ลีลา” ดังกล่าวจะเป็นทักษะเฉพาะตัว แต่ก็น่าจะมี “ทิป” บางอย่างที่สามารพัฒนาการเขียนตอบข้อสอบกฎหมายให้ดีขึ้นได้^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจสำหรับผู้ที่ต้องตอบข้อสอบกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษ เราจะทำยังไงให้ได้คะแนน (ได้มากได้น้อยก็ไม่เป็นไร แต่ต้องไม่ได้อะไร) สำหรับบทความนี้จะมุ่งเน้นการตอบข้อสอบกฎหมายอาญาภาคทั่วไปก่อน

๒. วิธีการตอบข้อสอบ

วิธีการตอบข้อสอบแบบตุ๊กตาที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในการตอบข้อสอบกฎหมาย คือการตอบแบบ IRAC

Issue - คือการจับประเด็นก่อนว่าข้อสอบมีประเด็นใดที่จะต้องวินิจฉัยบ้าง

Rule - กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายลำดับรองและคำพิพากษาบรรทัดฐานด้วย

Application - การปรับกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงที่ข้อสอบให้มา

Conclusion - บทสรุป

๓. ตัวอย่างข้อสอบ^๒

Somchai, 25, a disgruntled employee who was fired from his job, storms into his old workplace and threatens to shoot staff. Somchai has shot Sombat, one of the employees, to his death and then walks towards Somying. Somying, who is another employee, feels panic and jumps out of the window. She eventually dies from the fall.

Discuss the criminal liability of Somchai in relation to the death of Somying.

ข้อสอบดังกล่าว อาจแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า สมชาย อายุ ๒๕ ปี อดีตพนักงานที่ถูกไล่ออกจากงานบุกเข้าไปที่ทำงานเก่าของเขาและข่มขู่ว่าจะยิงพนักงานในสถานประกอบการ สมชายยิงสมบัติ พนักงานคนหนึ่งจนถึงแก่ความตาย และเดินเข้าไปหาสมหญิง ทำให้สมหญิงพนักงานอีกคนหนึ่ง ซึ่งตกใจกลัวและกระโดดออก

* ผู้ช่วยเลขานุการรองอธิการสูงสุด (นายไพรัช พรสมบุญศิริ) และที่ปรึกษาากกฎหมายกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, น.บ. (เชียงใหม่), น.บ., น.ม. (ศรีปทุม), LL.M. (Bucerius)

** อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง ๓, น.บ. (ธรรมศาสตร์), น.บ., น.ม. (ธรรมศาสตร์), นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (จุฬาฯ)

^๑ หนังสือเกี่ยวกับวิธีการเขียนตอบข้อสอบกฎหมายมีหลายเล่ม ดูเป็นต้นว่า เกียรติยศ คักดีแสง. (๒๕๖๔). เทคนิคการเขียนตอบข้อสอบวิชาากกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ม.ปท.: มปส และนนท์ กิจรนนท์ และเทียนศิริ บุญโชควิทร. (๒๕๖๕). คนไม่ใช่เขียนตอบอะไรก็ผิด. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ: วิญญูชน

^๒ Excerpted and revised from Monaghan, N. (2016). Law Express Question and Answer: Criminal Law (3rd edition). Pearson Higher Education., page 37

ทางหน้าต่าง และถึงแก่ความตายเพราะการกระโดดนั้น
ให้อภิปรายความรับผิดชอบทางอาญาของสมชายที่เกี่ยวข้อง
กับความตายของสมหญิง

๔. วิธีไล่สายการตอบข้อสอบ

ข้อสอบข้อนี้เป็นข้อสอบกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป โดยมุ่งเน้นวัดความรู้เรื่ององค์ประกอบความรับผิดชอบทางอาญา กล่าวคือ บุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อกระทำ ครบองค์ประกอบภายนอก องค์ประกอบภายใน และการกระทำนั้นส่งผลโดยตรงต่อผล ผ่านความรับผิดชอบฐาน “ฆ่า” ซึ่งปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘

องค์ประกอบความผิดฐานฆ่า มีดังนี้

(๑) องค์ประกอบภายนอก (Objective elements หรือ *Actus Reus*)

- a. ผู้กระทำ (actor) : ผู้ใด
- b. การกระทำ (action) : ฆ่า
- c. วัตถุแห่งการกระทำ (object) : ผู้อื่น

(๒) องค์ประกอบภายใน (Subjective element หรือ *Mens Rea*) : เจตนาฆาตกรรม

ดังนั้น การตอบข้อสอบข้อนี้จึงต้องพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

- ๑) สมชายเป็นบุคคลหรือไม่ (Is Somchai a Person?)
- ๒) สมชายมีการกระทำหรือไม่ (Is there Somchai's action?)
- ๓) สมหญิงเป็นบุคคลอื่นหรือไม่ (Is Somying the Other Person?)
- ๔) สมชายมีเจตนาฆ่าสมหญิงหรือไม่ (Does Somchai have intention to kill Somying?)
- ๕) การกระทำของสมชายเป็นผลโดยตรงให้เกิดผล คือความตายของสมหญิงหรือไม่ (Is the death of Somying caused directly by Somchai's Action?)

๕. ตัวอย่างคำตอบ

[Opening statement --- บทนำ]

The question here is whether Somchai is guilty of the murder of Somying.

[Relevant Laws - หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง]

Criminal Code Section 288 prescribes that “Whoever, murdering the other person, shall be punished by death or imprisoned as from fifteen years to twenty years.”

[Is Somchai a Person – สมชายเป็นบุคคลหรือไม่ เฉพาะ “บุคคล” เท่านั้นที่อาจจะต้องรับผิดชอบทางอาญาได้ ถ้าหากไม่มีสภาพบุคคลย่อมไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้]

In considering the criminal liability, it should be established first that the actor could be charged with some specific offense. In case of murder, according to Criminal Code, Section 288, the only requirement in this regard is that the actor must be a person. A sa natural person, Somchai is a person as defined by law. Therefore, he could be an actor and a murder offense could be charged against him.

[Is there Somchai's action - สมชายมีการกระทำหรือไม่ บุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการ ที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด คำว่า “กระทำ” หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก]

The murderer's action must be done by his own and free will. Since there is no information regarding whether Somchai has committed the act under any force or duress—as a free man of sound mind—his action of storming into the office and threatening to shoot the office's staff is clearly done by him on a voluntary basis.

[Is Somying the Other Person - สมหญิงเป็นบุคคลอื่นหรือไม่ ในความผิดฐานฆ่า วัตถุแห่งการกระทำ จะต้องเป็น “บุคคลอื่น” ที่ไม่ใช่ผู้กระทำ และต้องมีสภาพบุคคลขณะเกิดกระทำความผิดฐานฆ่าด้วย]

Per the Supreme Court Decision no. 7144/2545, the Supreme Court ruled that the victim of murder (and rape) must be a person (other than the actor himself) and the victim must be alive when criminal offenses were committed. As a living person at the time being, Somying is

thus “other person” under section 288.

[Does Somchai have intention to kill Somying
- สมชายมีเจตนาฆ่าสมหญิงหรือไม่ ในความผิดฐานฆ่า
ผู้กระทำจะต้องมี “เจตนา” ที่จะฆ่าผู้อื่นด้วย]

Despite the fact that Somchai is simply walking towards, and not directly pointing the gun at Somying, he has threatened to kill staffs in the office with his deadly weapon. Although he has not shot her, it is foreseeable that he would. Had Somying not jumped, she would have been shot by him and died nonetheless. Such would be the outcome which Somchai would expect and would appreciate. It could be said that he comes to the scene with an intention to kill all the staffs—including Somying.

[Is the death of Somying caused directly by Somchai’s Action– ความตายของสมหญิงเป็นผลโดยตรงจากการกระทำ (Causation) ของสมชายหรือไม่ ซึ่งเป็น การพิจารณาประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผล]

Considering the fact that if Somchai had not forced his way into the office and pointed his gun at the staffs threatening to kill, Somying would not have jumped out of the window and subsequently died. Somchai’s action could be considered “substantial and operative cause of Somying’s death.” In other words, Somying’s jump cannot be interpreted as a sign that she intended to kill herself. Therefore, Somying’s death is caused directly by Somchai per the precedent set forth by the Supreme Court Case no. 4904/2548.

[Closing statement –บทสรุป]

Having considered all of the above facts, Somchai should be found liable for murdering Somying.

๖. เคล็ดลับและคำศัพท์ที่น่าสนใจ

เป้าหมายในการตอบข้อสอบคือเราจะต้องได้คะแนน ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และต้องไม่ได้ ๐ คะแนน สำหรับการตอบข้อสอบกฎหมายที่ใช้ภาษาอังกฤษ นักศึกษากฎหมายไทยอาจจะประสบปัญหาในแง่ของการ ใช้ไวยากรณ์และคำศัพท์ของภาษาอังกฤษกฎหมาย ซึ่งมีความแตกต่างจาก (และสลับซับซ้อนกว่า) ภาษาอังกฤษทั่วไป^๓

ถ้าหากเห็นว่าเป็นวิชากฎหมายอาญา (โดยเฉพาะ ภาคทั่วไป) ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในทางอาญาจะต้องเป็น “บุคคล” (ซึ่งอาจจะเป็นคนธรรมดาหรือนิติบุคคล หรือ มีตำแหน่งหรือคุณสมบัติเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ก็เป็น บุคคล) ดังนั้น อย่างน้อยจะต้องตอบเรื่องความเป็น บุคคลของผู้กระทำให้ได้ซึ่งอย่างน้อยก็ทำให้เราได้ คะแนนบ้าง

นอกจากนี้ ต้องระวังสิ่งที่ข้อสอบถามให้ตี ข้อสอบ ข้อนี้ถามเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับความตายของสมหญิง ดังนั้น จึงไม่ต้องวินิจฉัยความรับผิดของสมชายเกี่ยวกับ ความตายของสมบัติ หรือความผิดฐานอื่น ๆ เช่น บุกรุก หรือพาอาวุธปืน ซึ่งจะเป็นการตอบเกินเลยจากสิ่งที่ โจทย์ถาม

สำหรับคำศัพท์ที่น่าสนใจตามข้อสอบที่ยกมามีดังนี้

(๑) free will (n) แปลว่า เจตจำนงอิสระ

(๒) duress (n) แปลว่า ช่มชู้ ชู่เชิญ

(๓) sound mind (n) แปลว่า มีสติสัมปชัญญะ

(๔) voluntary basis (n) แปลว่า โดยสมัครใจ

(๕) foreseeable (adj) แปลว่า อาจคาดหมายได้

(๖) substantial and operative cause (n) แปลว่า เหตุที่มีความสำคัญและก่อให้เกิด

^๓ โปรตดู เชิดเกียรติ อินทะเสมอ และมณฑล อรรถบถยกุล. (๒๕๖๕). ลักษณะเฉพาะของภาษาอังกฤษกฎหมาย (๑) : การใช้ Doublets and Triplets ใน กฎญา บุญยสมิต (บรรณาธิการ), ขาวเนติบัณฑิตยสภา กันยายน ๒๕๖๕, หน้า ๑๗ - ๑๘

วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง

รวิทร์ ชัยภิวตรภักดิ์*

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๕ ภาคหนึ่ง วิชากฎหมายปกครอง

คำถาม

ข้อ ๑๐ การประปานครหลวง ซึ่งมีหน้าที่จัดทำกิจการสาธารณูปโภค ผลิต จัดส่ง และจำหน่ายน้ำประปาพบว่าท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศแตกรั่ว ทำให้น้ำไหลเข้ามาภายในอาคารที่ทำการ อุปกรณ์สำนักงานเสียหาย จึงจ้างบริษัท เอก จำกัด มาเปลี่ยนท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศโดยต้องวางเงินประกันว่าจะไม่แตกรั่วอีกภายในระยะเวลา ๑ ปี บริษัท เอก จำกัด ดำเนินการเปลี่ยนท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศเสร็จแล้ว ปรากฏว่าภายในระยะเวลาประกันท่อน้ำทิ้งดังกล่าวแตกรั่วอีก การประปานครหลวงจึงริบเงินประกัน บริษัท เอก จำกัด เห็นว่าการแตกรั่วเกิดจากการกระทำของบุคคล ไม่ใช่เกิดจากความบกพร่องของบริษัท และต้องการฟ้องศาลเรียกคืนเงินประกันที่ถูกริบ

ต่อมาการประปานครหลวงพบอีกว่าท่อน้ำประปาที่ต่อจากท่อหลักใต้ถนนสาธารณะเข้ามาในบริเวณอาคารที่ทำการเกิดแตกรั่ว แต่เห็นว่าพนักงานในสังกัดสามารถซ่อมบำรุงเองได้ จึงไปซื้อท่อน้ำประปาจากนายโท นำมาเปลี่ยนท่อที่แตกรั่ว ปรากฏว่าท่อใหม่คุณภาพไม่ดีแตกรั่วอีก การประปานครหลวงจึงไม่ชำระราคา นายโทเห็นว่าท่อใหม่แตกรั่วเพราะแรงสั่นสะเทือนจากรถยนต์ที่วิ่งผ่านถนนสาธารณะ และต้องการฟ้องเรียกราคาท่อน้ำประปาจากการประปานครหลวง

ให้วินิจฉัยว่า บริษัท เอก จำกัด และนายโท จะต้องยื่นฟ้องการประปานครหลวงต่อศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง

ธงคำตอบ

การประปานครหลวงเป็นรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. ๒๕๑๐ มีหน้าที่จัดทำกิจการสาธารณูปโภค ผลิต จัดส่ง และจำหน่ายน้ำประปา จึงเป็นหน่วยงานทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ (๒ คະແນນ)

เครื่องปรับอากาศพร้อมท่อน้ำทิ้งซึ่งเป็นอุปกรณ์ติดตั้งกับอาคารที่ทำการไม่ใช่ส่วนสำคัญของอาคารและไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการผลิต จัดส่ง และจำหน่ายน้ำประปา จึงไม่ใช่เครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดทำบริการสาธารณะ สัญญาจ้างบริษัท เอก จำกัด เปลี่ยนท่อน้ำทิ้งของเครื่องปรับอากาศไม่เป็นสัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะหรือสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค จึงไม่เป็นสัญญาทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ แต่เป็นสัญญาทางแพ่ง คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง (๔) บริษัท เอก จำกัด ต้องยื่นฟ้องการประปานครหลวงต่อศาลยุติธรรม (๔ คະແນນ)

พนักงานการประปานครหลวงดำเนินการเปลี่ยนท่อน้ำประปาภายในบริเวณที่ทำการเอง ไม่มีสัญญาจัดจ้างใด ๆ เพียงไปซื้อท่อน้ำประปาจากนายโท เป็นสัญญาจัดซื้ออย่างหนึ่ง ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครอง แต่วัตถุประสงค์สัญญาไม่ใช่เครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดทำบริการสาธารณะ จึงไม่เป็นสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค สัญญาดังกล่าวไม่เป็นสัญญาทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ แต่เป็นสัญญาทางแพ่ง คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง (๑) นายโทต้องยื่นฟ้องการประปานครหลวงต่อศาลยุติธรรม (เทียบคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ ๒๕/๒๕๕๗) (๔ คະແນນ)

วิเคราะห์

การสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๕ ภาคหนึ่งครั้งนี้ ผู้เขียนได้รับมอบหมายให้เป็นกรรมการคุมสอบที่สนามสอบมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีหน้าที่เพิ่มเติมอีกประการหนึ่งคือเป็นโฆษกประจำห้องสอบเพื่อชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ให้นักศึกษาทราบ ส่วนในการตรวจข้อสอบนั้น ผู้เขียนรับผิดชอบการตรวจข้อสอบข้อ ๑๐

* ผู้ช่วยเลขานุการรองอัยการสูงสุด, อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

วิชากฎหมายปกครอง ดังนั้นในบทความนี้ ผู้เขียนจึงจะขอเสนอข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ได้จากการตรวจสอบข้อนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการตอบข้อสอบของนักศึกษาต่อไป นอกจากนี้ยังจะขอเสนอสรุปเปรียบเทียบการสอบเนติบัณฑิต (บางส่วน) และข้อมูลสำคัญบางประการที่นักศึกษาที่เข้าสอบเนติบัณฑิตควรทราบ ซึ่งผู้เขียนได้สรุปเอาไว้ใช้ประกาศไมค์บริเวณด้านหน้าห้องสอบ

ข้อสังเกต

๑. กฎหมายปกครองข้อนี้ไม่ยาก แต่ก็มีความยาก ไม่ตอบหรือทำไม่ได้ อาจเพราะทำไม่ทันหรืออ่านหนังสือเตรียมตัวเฉพาะวิชากฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักจนอ่านวิชากฎหมายปกครองไม่ทัน

๒. หลักการทำข้อสอบวิชากฎหมายปกครองในชั้นเนติบัณฑิต จะเห็นว่าข้อสอบเนติบัณฑิตส่วนใหญ่ วิชากฎหมายปกครองจะเริ่มต้นจากการวินิจฉัยว่าหน่วยงานนั้น ๆ เป็นหน่วยงานทางปกครองหรือไม่ ดังนั้นอย่าลืมนิวินิจฉัยประเด็นนี้ด้วยเพราะมิฉะนั้นจะทำให้ นักศึกษาขาดคะแนนในส่วนนี้ไป (โดยคะแนนในแต่ละย่อหน้าได้จากคำตอบข้างต้น)

๓. การตอบข้อสอบกฎหมายต้องให้เหตุผลทางกฎหมายหรือหลักกฎหมายปรับกับข้อเท็จจริงที่คำถามให้มาในแต่ละประเด็น ไม่ใช่ฟันธงไปเลยทีเดียว มิฉะนั้นจะได้คะแนนไม่ครบตามประเด็นของคำตอบ วิธีการฝึกก็คือ ต้องอ่านคำตอบของข้อสอบเก่าหลายสมัย จะทำให้นักศึกษาเห็นถึงวิธีการตอบคำถาม ซึ่งผู้ตรวจข้อสอบก็จะตรวจให้คะแนนตามแนวทางของคำตอบดังกล่าว

๔. อ่านคำถามให้ตีว่าตัวละครแต่ละคนทำหน้าที่อะไร นักศึกษาหลายคนตอบสับสนในเรื่องหน้าที่ของตัวละครที่คำถามให้มา เช่น นายโทเป็นผู้ขายสินค้า แต่ไปตอบว่านายโทเป็นผู้ซ่อมแซมท่อประปา เป็นต้น

๕. ตอบข้อสอบ ไม่ต้องลอกคำถามหรือโจทย์ใหม่ อีกครั้ง เพราะนักศึกษาไม่ได้คะแนนในส่วนนี้ และจะทำให้ นักศึกษาเสียเวลาในการเขียนตอบด้วย

๖. ให้วินิจฉัยว่า บริษัท เอก จำกัด และนายโท จะยื่นฟ้องต่อศาลใด แยกย่อหน้ากัน อย่าวินิจฉัยรวมกันมา ในย่อหน้าเดียวกัน (ดูตัวอย่างการตอบได้จากคำตอบข้างต้น)

๗. ถ้าจำอะไรไม่ได้ ให้ใส่ตัวบทมาเลย (สำหรับ

ผู้เขียน) มีคะแนนให้

๘. สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการตอบข้อสอบเนติบัณฑิตหรือข้อสอบกฎหมาย คือ เขียนลายมือให้อ่านออก

๙. สอบตกยังสอบใหม่ได้ แต่ถ้าทุจริตในการสอบ จะจบเส้นทางในชีวิตนักกฎหมายเลย เพราะฉะนั้นอย่าทำเด็ดขาด

สรุปข้อความที่ผู้เขียนใช้ประกาศไมค์บริเวณด้านหน้าห้องสอบ

๑. ให้นักศึกษาตรวจสอบเลขประจำตัวสอบห้องสอบ และอาคารสอบให้ดี เพื่อจะได้ไม่เป็นการเสียเวลา

๒. ห้ามนำโทรศัพท์มือถือ เครื่องมือสื่อสาร สมาร์ทวอตช์ เข้าสอบเด็ดขาด ทางเนติบัณฑิตไม่รับฝากโทรศัพท์มือถือ เครื่องมือสื่อสาร หรือของมีค่าใด ๆ ทั้งสิ้น

๓. ห้ามเปิดข้อสอบอ่านหรือทำข้อสอบจนกว่าจะถึงเวลา ๑๔.๐๐ น. ตอนนี้ (ก่อนเวลา ๑๔.๐๐ น.) ให้กรอกรายละเอียดเฉพาะบริเวณหน้าปกสมุดคำตอบและให้อ่านระเบียบการสอบฯ รอไปก่อน

๔. อนุญาตให้นักศึกษาเข้าห้องสอบได้ถึงเวลา ๑๔.๓๐ น.

๕. อนุญาตให้ออกจากห้องสอบได้ในเวลา ๑๗.๐๐ น. และสิ้นสุดการสอบในเวลา ๑๘.๐๐ น.

๖. ห้ามเขียนชื่อหรือลงลายมือชื่อผู้สอบในสมุดคำตอบเด็ดขาด

๗. ห้ามเขียนเลขประจำตัวสอบหรือเลขนักศึกษาในสมุดคำตอบ ให้เขียนได้เฉพาะบนส่วนต่อบนสมุดคำตอบเท่านั้น และเขียนให้ถูกต้องด้วย

๘. ห้ามทำสัญลักษณ์ใด ๆ ในการสอบ

๙. ให้ใช้ปากกาน้ำเงินหรือดำเท่านั้นในการเขียนคำตอบ

๑๐. ให้เขียนคำตอบทั้งสองหน้ากระดาษ ถ้าสมุดคำตอบไม่พอให้ขอเพิ่มได้

๑๑. เมื่อตอบข้อใหม่ต้องขึ้นหน้าใหม่

๑๒. เขียนเลขข้อให้ชัดเจน

๑๓. ห้ามนำกระดาษคำถาม และสมุดคำตอบออกจากห้องสอบ

๑๔. ห้ามทุจริตในการสอบ

๑๕. ใครมีข้อสงสัยประการใด ๆ ระหว่างการสอบ ให้ยกมือถามกรรมการคุมสอบหรือเจ้าหน้าที่คุมสอบ

อนุสัญญากรุงสิงคโปร์: ก้าวต่อไปของการระงับข้อพิพาท ทางเลือกในระดับสากล

มณฑล อรอรบลยุคล*

บทนำ : ข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทเป็นสิ่งที่มิได้อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ ที่ได้มีสังคมที่นั่นย่อมต้องมีข้อพิพาท เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความแปลกแยกและแตกต่างกันออกไป เป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์สองคนจะมีความคิดเห็นเหมือนกันไปได้หมดในทุก ๆ เรื่อง ตลอดเวลา ข้อพิพาทอาจจะเป็นข้อพิพาทเล็กน้อย ไม่สำคัญอะไรมาก เช่น คำถามในหมู่เพื่อนว่ากลางวันจะไปทานอะไรดี ถ้าหากคนหนึ่งอยากรับประทานข้าวผัด อีกคนอยากรับประทานก๋วยเตี๋ยว นั่นก็คือข้อพิพาทแล้ว เช่นเดียวกันกับเมื่อพ่อแม่ถามลูกที่ติดเกมและกำลังเล่นเกมอย่างเามันว่า “จะกินข้าวไหม” ประโยคนี้เป็นประโยคคำสั่งไม่ใช่ประโยคคำถาม แน่แน่นอนว่าถ้าลูกไม่ยอมปิดเกม คุณพ่ออาจจะเดินมาปิดเกมเสีย คุณลูกก็คงอดไม่ได้ที่จะโวยวายว่า “ยังไม่ทันจบเทิร์นเลย” เรื่องนี้ก็คือข้อพิพาทแล้วเช่นกัน

ข้อพิพาทอาจจะเป็นเรื่องราวที่ใหญ่โตกว่านี้ก็ได้ เช่น คุณแต่ยืมเงินคุณต๋อไปห้าล้านบาทแล้วไม่คืน การโต้แย้งและเรียกร้องข้อเสียหายว่าหน่วยงานรัฐทำละเมิดโดยการละเว้นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำ การโต้แย้งของประเทศหนึ่งว่าอีกประเทศละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศโดยการตั้งกำแพงภาษี (Tariff Barrier) หรืออาจจะเป็นการสงครามระหว่างสองประเทศหรือหลายประเทศก็ได้เหล่านี้เป็นข้อพิพาททั้งสิ้น

ข้อพิพาทบางครั้งสามารถยุติกันลงได้โดยสันติโดยวิธีการตกลงกันระหว่างคู่กรณี บางที่ต้องมีบุคคลที่สามมาเป็น “กาวใจ” หรือมาช่วยไกล่เกลี่ย บางครั้งต้องไปขอให้ผู้หลักผู้ใหญ่ตัดสินให้แทน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของ

ข้อพิพาทนั้น ตัวของคู่กรณีว่าอ่อนข้อยอมยอมให้แก่กันได้เพียงใดอาจจะรวมไปถึงความได้เปรียบเสียเปรียบในฐานะคดีและความสามารถของคนกลาง (ไม่ว่าตัดสินหรือไกล่เกลี่ย) ด้วย

เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นเป็นประจำและอยู่กับสังคมมนุษย์ ด้วยความที่สังคมต้องมีกฎหมาย (ละติน: *ubisocietas, ibi ius*) จึงมีกฎหมายว่าด้วยองค์การระงับข้อพิพาทและวิธีระงับข้อพิพาทเกิดขึ้น ในปัจจุบัน กระบวนการระงับข้อพิพาทมีสองประเภท คือ การระงับข้อพิพาทแบบทางการ และการระงับข้อพิพาททางเลือกการระงับข้อพิพาทแบบทางการ คือการใช้กลไกของรัฐ (คือองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยมากมักเรียกว่า “ศาล”) ในการระงับข้อพิพาท กฎหมายที่เกี่ยวข้องก็เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลและกฎหมายวิธีพิจารณา เป็นต้น

สำหรับการระงับข้อพิพาททางเลือกอาจแบ่งได้เป็นสามประเภทย่อย ๆ คือ การเจรจาต่อรอง, การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และการอนุญาโตตุลาการ ในสามประเภทนี้ การอนุญาโตตุลาการมีลักษณะที่เป็นทางการมากที่สุด จึงมีพัฒนาการทางกฎหมายรองรับมากที่สุด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการก็เช่น กฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการและอนุสัญญากรุงนิวยอร์ก เป็นต้น ส่วนพัฒนาการทางกฎหมายของกระบวนการเจรจาต่อรองกับการไกล่เกลี่ย อาจจะมีน้อยกว่าเพราะโดยสภาพของตัวเองที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจบังคับทางกฎหมาย (Legal Force) มากนัก เนื่องจากไม่ใช่การตัดสินชี้ขาดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้หรือชนะ หากแต่เป็นการยอมระหว่างกันและกัน

* ผู้ช่วยเลขานุการรองอธิการสูงสุด (นายไพรัช พรสมบุรณ์ศิริ) และที่ปรึกษากฎหมายกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ความเห็นในบทความนี้เป็นความเห็นโดยส่วนตัวของผู้เขียน สำนักงานอธิการสูงสุด และคณะทำงานเพื่อดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

ประวัติความเป็นมาและเนื้อหาโดยย่อของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์^๑

“United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation” (อนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย) หรือที่เรียกกันว่า “Singapore Convention” (อนุสัญญากรุงสิงคโปร์) เป็นความตกลงระหว่างประเทศซึ่งได้รับการรับรอง (Adopt) เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ค.ศ. ๒๐๑๘ (พ.ศ. ๒๕๖๑) และเปิดให้ลงนามเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ค.ศ. ๒๐๑๙ (พ.ศ. ๒๕๖๒) และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๒ กันยายน ค.ศ. ๒๐๒๐ (พ.ศ. ๒๕๖๓) ในปัจจุบันมีภาคีสมาชิกทั้งสิ้น ๕๕ ประเทศ

อนุสัญญากรุงสิงคโปร์มีความยาวรวมทั้งสิ้น ๑๖ มาตรา โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญโดยย่อว่า ความตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยที่กระทำลงในต่างประเทศจะต้องสามารถนำมาขอบังคับในประเทศภาคีสมาชิกได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขดังนี้

๑. ความตกลงนั้นเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย

เงื่อนไขนี้หมายความว่าคู่กรณีสามารถตกลงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ โดยผลจากการไกล่เกลี่ยของบุคคลที่ ๓ (“Mediator” หรือ “ผู้ไกล่เกลี่ย^๒”) เท่านั้น ทั้งนี้โดยจะมีสถาบันหรือองค์กรใดให้ความช่วยเหลือหรือไม่ก็ได้^๓

ถ้าหากเป็นกรณีที่คู่กรณีบรรลุข้อตกลงกันได้เองโดยลำพังโดยไม่มีบุคคลอื่นช่วยเหลือ เช่นนี้กระบวนการดังกล่าวไม่ใช่การไกล่เกลี่ยแต่เป็นการเจรจาต่อรอง (Negotiation) ซึ่งผลของการเจรจาต่อรองเช่นนี้ไม่ใช่

ผลจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์

บุคคลที่สามที่ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ใช้อำนาจตุลาการของรัฐและต้องไม่ใช่อนุญาโตตุลาการที่เกิดจากความตกลงของคู่พิพาท เพราะ “ผล” ของการดำเนินการทางศาลและอนุญาโตตุลาการจะต้องเป็น “คำตัดสิน” ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้หรือชนะไม่ใช่ “การไกล่เกลี่ย” ซึ่งการบังคับตามคำพิพากษาก็จะต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศนั้น ๆ ส่วนจะบังคับในต่างประเทศได้หรือไม่เพียงใด ก็เป็นเรื่องความตกลงระหว่างประเทศอีกชั้นหนึ่ง^๔ ส่วนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการนั้น ก็จะต้องบังคับตามกฎหมายภายในแห่งท้องที่ และถ้าหากว่ากระบวนการอนุญาโตตุลาการนั้นมีลักษณะที่มีองค์ประกอบทางต่างประเทศประกอบ (โดยหลักคือสถานที่แห่งการอนุญาโตตุลาการเป็นคนละแห่งกับประเทศที่ขอบังคับตามคำชี้ขาด) ก็อาจจะต้องพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง (โดยหลักคืออนุสัญญากรุงนิวยอร์ก) ประกอบด้วย

อนุสัญญากรุงสิงคโปร์ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า คำพิพากษาของศาลหรือคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ ดังนั้น ถ้าหากมีการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลหรือชั้นอนุญาโตตุลาการได้ (ไม่ว่าผู้พิพากษา/อนุญาโตตุลาการจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเองหรือบุคคลอื่นผู้ไกล่เกลี่ยก็ตาม) ผลที่ออกมาแม้จะเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย แต่ถ้าหากอยู่ในรูปแบบของ “คำพิพากษตามยอม” (“Consent Judgment”) หรือ “คำชี้ขาดตามยอม” (“Consent Arbitral Award”)

^๑ เก็บความจาก United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the “Singapore Convention on Mediation”), Available at https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements

^๒ ความหมายของผู้ไกล่เกลี่ยปรากฏใน Singapore Convention Article 2.3

^๓ เงื่อนไขคือการไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการโดยผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกเท่านั้น ส่วนการมีสถาบันหรือองค์กรใด ๆ ให้ความช่วยเหลือหรือไม่เป็นการอำนวยความสะดวกในทางธุรการและทางทะเบียนเป็นหลัก ทำนองเดียวกันกับการอนุญาโตตุลาการอาจจะดำเนินการกันเองก็ได้ หรืออาจจะดำเนินการโดยมีสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งใดอำนวยความสะดวกในการจัดการเอกสารหรือทางธุรการก็ได้

^๔ เช่น อนุสัญญากรุงเฮกซึ่งมีภาคีสมาชิกเพียง ๕ ประเทศ หรือความตกลงร่วมมือกันทางการศาลระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีน, สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน), เขตปกครองพิเศษฮ่องกง และเขตปกครองพิเศษมาเก๊า สำหรับประเทศไทย เท่าที่ผู้เขียนทราบมิได้มีความตกลงที่จะยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศกับประเทศไทยใด แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าคำพิพากษาศาลต่างประเทศอาจนำมาขอบังคับในไทยได้ โดยหลักการต่างตอบแทนและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศไทย

ก็ไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์เช่นกัน^๕

๒. ความตกลงนั้นทำเป็นหนังสือ

เงื่อนไขข้อนี้เป็นรูปแบบของผลจากการไกล่เกลี่ยที่กำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ^๖ โดยคู่กรณีต้องลงนามในข้อตกลงนั้นด้วย^๗ นอกจากนี้ ต้องมีหลักฐานอื่น ๆ ประกอบให้เห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยได้กระทำลงจริง เช่น มีลายมือชื่อผู้ไกล่เกลี่ย, สถาบันที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือผู้มีอำนาจอื่น ๆ ประกอบ^๘ แต่หลักฐานเป็นหนังสือนี้อาจจะตกลงในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือไฟล์ดิจิทัลก็ได้^๙

หลักฐานเป็นหนังสือนี้มีความสำคัญมากเมื่อนำไปขอบังคับในต่างประเทศ ศาลต่างประเทศหรือกฎหมายภายในอาจกำหนดให้ต้องแปลข้อตกลงนี้เป็นภาษาท้องถิ่นก็ได้ รวมถึงอาจจะเรียกให้คู่กรณีแสดงหลักฐานประกอบอื่น ๆ ก็ได้^{๑๐}

๓. ความตกลงนั้นเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีที่มีลักษณะ “ระหว่างประเทศ”

เงื่อนไขข้อนี้คือความตกลงอันเป็นผลจากการไกล่เกลี่ยนั้นมีลักษณะที่เป็นเรื่องระหว่างประเทศ เช่น คู่กรณีอย่างน้อยสองฝ่ายมีสถานที่ดำเนินการทางธุรกิจคนละประเทศ หรือคู่สัญญามีสถานที่ประกอบธุรกิจคนละประเทศกับประเทศที่คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามส่วนสำคัญแห่งข้อตกลงระงับข้อพิพาท เป็นต้น^{๑๑}

ถ้าหากขาดองค์ประกอบในเรื่องของความเป็นต่างประเทศนี้ไป ข้อตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยนั้นจะถือเป็นข้อตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยในประเทศ ซึ่งต้องบังคับตามกฎหมายภายในต่อไป^{๑๒}

อนึ่ง โดยที่ข้อพิพาทเป็นการโต้แย้งกันระหว่างคู่กรณีจึงทำให้เห็นได้ว่า โดยสภาพแล้วจะต้องมีคู่กรณีสองฝ่าย

หรือมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไปจึงจะสามารถเป็นคู่กรณีกันได้ ถ้าหากเป็นข้อขัดแย้งภายในองค์กร เช่น หัวหน้าแผนกฝ่ายขายสำนักงานใหญ่ที่ประเทศไทยกับหัวหน้าแผนกฝ่ายการตลาดสาขาประเทศญี่ปุ่นมีความเห็นไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับงานของบริษัท เช่นนี้เป็นเรื่อง “ภายใน” ของบุคคลคนเดียว (คือนิติบุคคลเดียว) จึงไม่มีลักษณะเป็นข้อพิพาท

๔. ข้อพิพาทนั้นเป็นข้อพิพาททางการพาณิชย์

เงื่อนไขนี้ไม่ได้ระบุไว้ในอนุสัญญากรุงสิงคโปร์โดยตรง แต่อนุสัญญาได้เขียนในเชิงนิเสธว่า อนุสัญญาไม่มีผลใช้บังคับกับข้อพิพาทที่เป็นธุรกรรมที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคและข้อพิพาทเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว มรดกหรือแรงงาน^{๑๓}

๕. การบังคับตามผลของการตกลงไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า อนุสัญญากรุงสิงคโปร์มีเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนให้ใช้การไกล่เกลี่ยเป็นเครื่องมือสำคัญในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศเพิ่มเติมอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้น ศาลแห่งท้องที่ยอมมีดุลยพินิจอย่างจำกัดในการที่จะปฏิเสธคำร้องขอบังคับตามความตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ โดยเหตุที่ศาลแห่งท้องที่ที่สามารถปฏิเสธได้นี้ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งแล้วในอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ มาตรา ๕ เช่น คู่กรณีเป็นผู้บกพร่องความสามารถ หรือผู้ไกล่เกลี่ยขาดความเป็นกลางและเป็นอิสระอย่างร้ายแรง หรือการบังคับตามข้อตกลงการระงับข้อพิพาทนั้นจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

ด้วยผลแห่งพันธกรณีระหว่างประเทศ ศาลแห่งท้องที่ไม่สามารถยกเหตุอื่น ๆ นอกจากที่อนุสัญญากำหนดไว้โดยชัดแจ้งแล้วเพื่อใช้ปฏิเสธคำขอบังคับตามข้อตกลง

^๕ Singapore Convention Article 1.3 (a) (b)

^๖ Singapore Convention Article 1.1

^๗ Singapore Convention Article 4.1 (a)

^๘ Singapore Convention Article 4.1 (b)

^๙ Singapore Convention Article 4.2

^{๑๐} Singapore Convention Article 4.3

^{๑๑} Singapore Convention Article 1.1(a) (b)

^{๑๒} ลักษณะคล้ายกับอนุสัญญากฎหมายนิวยอร์กที่ใช้บังคับกับคำชี้ขาดที่ทำลงในต่างประเทศเท่านั้น ถ้าหากเป็นคำชี้ขาดที่ทำในประเทศแล้ว จะต้องพิจารณาตามกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ โดยไม่ต้องคำนึงถึงอนุสัญญากฎหมายนิวยอร์ก

^{๑๓} Singapore Convention 1.2 (a) (b)

ระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศได้^{๑๔}

ประเทศไทยกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

อาจกล่าวได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและทางปกครองของประเทศไทย ผู้เขียนเชื่อว่า ในคดีแพ่งและคดีปกครอง ศาลคงจะได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะทำให้คู่ความสามารถไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันได้^{๑๕}

นอกจากนี้ ยังมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้สามารถมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง ซึ่งเมื่อคู่พิพาทสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จแล้ว ก็สามารถขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความได้อีกด้วย^{๑๖}

สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยและการยอมรับข้อตกลงอันเป็นผลจากการไกล่เกลี่ยนั้น แต่เดิมมีปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากการที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ทำให้คู่กรณีต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้วอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจกัน หรืออย่างมากก็ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ จนกระทั่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ขึ้นใช้บังคับ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อดีคือกำหนดให้สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้กว้างขวาง เช่น สามารถไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ด้วย รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่ก็มีข้อจำกัดคือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งต้องมีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท ซึ่งอาจจะเป็นจำนวนที่ไม่มากนักสำหรับธุรกิจและการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นการภายในประเทศเท่านั้น จึงไม่แน่ว่าผลจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างประเทศจะสามารถนำมาขอ

บังคับตามพระราชบัญญัตินี้ได้หรือไม่ เพียงใด

บทสรุป : ก้าวต่อไปของประเทศไทยกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับสากล

ประเทศไทยได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะภาคยานุวัติการและเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ และได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยฯ โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานหลัก เพื่อดำเนินการต่าง ๆ ที่สำคัญคือการยกย่องพระราชบัญญัติภาคยานุวัติการฯ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเตรียมการในการดำเนินการเข้าเป็นภาคีสมาชิกต่อไป

คณะทำงานชุดดังกล่าวได้ยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย พ.ศ.... เสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้เสนอร่างดังกล่าวให้แก่กระทรวงยุติธรรม เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ถ้าหากคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ประเทศไทยก็จะดำเนินการที่เกี่ยวข้องจำเป็นเพื่อเข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ต่อไป พร้อมกันนั้น (หรือก่อนหน้านั้น) ก็คงมีการประกาศพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยฯ ออกใช้บังคับ นับเป็นจุดหมายจุดเปลี่ยนผ่านอันสำคัญอีกครั้งหนึ่งที่จะนำพาประเทศไทยยกระดับการระงับข้อพิพาททางเลือก ซึ่งก็หวังผลได้ว่าจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนการค้าและการพาณิชย์ระหว่างประเทศ สมดังเจตนารมณ์ของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ที่ตั้งไว้นั่นเอง

^{๑๔} หลักการในเรื่องนี้เหมือนกับการขอบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ ศาลแห่งท้องที่มีดุลยพินิจอย่างจำกัดเท่านั้นที่จะสามารถยกเหตุต่าง ๆ ตามอนุสัญญากรุงนิวยอร์กขึ้นปฏิเสธการขอบังคับตามได้

^{๑๕} โปรตดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น” และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ส่วนที่ ๒/๑ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะมาตรา ๖๖/๒ “ศาลปกครองมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง...”

^{๑๖} โปรตดู พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๓ ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. ๒๕๖๓

สวัสดิ์ศรีรับ สมาชิกจุฬาสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาและผู้อ่านทุกท่าน

ประกาศสำนักอปรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เรื่อง การบรรยายความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาค ๒ สมัยที่ ๗๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ด้วยในการประชุมคณะกรรมการอำนวยการอปรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ครั้งที่ ๔๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๕ มีมติให้สำนักอปรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เปิดบรรยายความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาคสอง สมัยที่ ๗๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ทั้งภาคปกติและภาคค่ำ ระหว่างวันจันทร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ ถึงวันเสาร์ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ ห้องบรรยายกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น ๔ อาคารเนติบัณฑิตยสภา

อาศัยอำนาจตามข้อบังคับเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๐๗ ข้อ ๕๐ วรรค ๔ เลขานุการสำนักอปรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา จึงกำหนดรูปแบบการบรรยายความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาคสอง สมัยที่ ๗๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ดังนี้

ภาคปกติ บรรยายวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องบรรยายกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น ๔

อาคารเนติบัณฑิตยสภา (โดยไม่มีการถ่ายทอดการบรรยายและไม่สามารถรับฟังการบรรยายย้อนหลังได้)

ภาคค่ำ บรรยายวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา ๑๗.๐๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา และวันเสาร์ เวลา ๙.๐๐ - ๑๖.๒๐ นาฬิกา

ณ ห้องบรรยายกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น ๔ อาคารเนติบัณฑิตยสภา

โดยผู้ที่มีความประสงค์จะรับฟังการบรรยายภาคค่ำ ต้องลงทะเบียน และชำระค่าธรรมเนียม ๑,๐๐๐ บาท (มีการถ่ายทอดการบรรยายผ่านเว็บไซต์เนติบัณฑิตยสภา (www.thethaibar.or.th) และสามารถรับฟังการบรรยายย้อนหลังได้ ๗ วัน ผู้สมัครจะได้รับรหัสสำหรับเข้าระบบการฟังบรรยายออนไลน์ทาง E-mail หลังชำระค่าธรรมเนียมแล้ว ๑ - ๒ วัน

งดการบรรยาย

สำนักอปรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา งดการบรรยายภาคปกติและภาคค่ำ ในภาคสอง สมัยที่ ๗๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ดังนี้

๑. วันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๕ (วันพ่อแห่งชาติ)
๒. วันเสาร์ที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๕ (วันรัฐธรรมนูญ)
๓. วันจันทร์ที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕ (วันหยุดชดเชยวันรัฐธรรมนูญ)
๔. วันศุกร์ที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๕ (วันหยุดราชการเพิ่มเป็นกรณีพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรี)
๕. วันเสาร์ที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๕ (วันสิ้นปี)
๖. วันจันทร์ที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๖ (วันหยุดชดเชยวันขึ้นปีใหม่)
๗. วันจันทร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๖ (วันมาฆบูชา)

แผนกตำราและคำบรรยาย

เปิดจองหนังสือรวมคำบรรยาย ภาคสอง สมัยที่ ๗๕ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป โดยสามารถจองผ่านระบบออนไลน์ <https://textbook.thethaibar.or.th> (๑ ชุด มี ๑๖ เล่ม)

← SCAN QR CODE

- รับด้วยตนเอง ราคาชุดละ ๑,๕๐๐ บาท
- รับทางไปรษณีย์ ราคาชุดละ ๒,๑๐๐ บาท (ลงทะเบียน) (รวมราคาจัดส่งแล้ว)
- รับทางไปรษณีย์ ราคาชุดละ ๒,๗๐๐ บาท (ด่วนพิเศษ EMS) (รวมราคาจัดส่งแล้ว)

หมายเหตุ : ผู้ที่เคยจองผ่านระบบออนไลน์แล้วท่านสามารถเข้าสู่ระบบได้โดยใช้หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก (ไม่ต้องลงทะเบียนใหม่)

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๑๔ และ ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๐๑ - ๗ ต่อ ๑๐๖

* กรรมการเนติบัณฑิตยสภา, ประธานอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภา

ข่าว เนติบัณฑิตยสภา

เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ประจำปี ๒๕๖๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐินให้ตามที่เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขอพระราชทานไปทอดถวายยังที่ชุมนุมสงฆ์ ณ วัดกนิษฐาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๔.๐๐ น. นายโชติวัฒน์ เหลืองประเสริฐ นายกเนติบัณฑิตยสภา เป็นประธาน ในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของเนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี ๒๕๖๕ ณ วัดกนิษฐาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยมีนางสุพัตรา เหลืองประเสริฐ ภริยา นายชาติรี สุวรรณิน เลขาธิการ เนติบัณฑิตยสภา นายศักดิ์ ช่างรังษี เลขาธิการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา นายประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ รองเลขาธิการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา นายอำนาจ พวงชมพู ทรัพย์ญิก นายสมพงษ์ สิงห์สมบัติ กรรมการฝ่ายช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา นายธานี สิงหนาท กรรมการสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการอัยการ ผู้อำนวยการกองและพนักงานเนติบัณฑิตยสภา เข้าร่วมพิธี ซึ่งการจัดพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ประจำปี ๒๕๖๕ เป็นไปตามข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ รวมยอดจำนวนเงินถวายพระราชกุศล เป็นเงิน ๙๖๕,๗๙๐.๘๒ บาท

บรรณาธิการกลาง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘) ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ เปี่ยมด้วยพระเมตตา มีน้ำพระราชหฤทัยอันกว้างขวาง ทั้งยังทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นเลิศ ทรงนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นภัยวิกฤตแห่งสงครามโลกอันเป็นพระราชปณิธานที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรของพระองค์ ทรงพระราชนิพนธ์ตลอดจนพระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส และทรงให้ข้อคิดอันลึกซึ้งมีคุณค่ายิ่งแก่ประชาชนด้วยพระอัจฉริยภาพอันสูงส่งซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นปราชญ์ผู้ทรงมีความรอบรู้หลายด้าน พระองค์จึงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

และเนื่องในโอกาสที่ “วันสมเด็จพระมหาธีรราช” วันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี อันเป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดเนติบัณฑิตยสภา ได้เวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่ง เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์ น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงความกตัญญูตงเวทีตาธรรมด้วยการประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายฯ พิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการจัดแสดงนิทรรศการพระราชประวัติฯ ณ อาคารเนติบัณฑิตยสภา ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

จุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาฉบับนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ บทความ เนื่องจากปก เสนอเรื่อง “๒๕ พฤศจิกายน วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” โดย กฤษฏา บุญยสมิต และ วาสนา เกตุแห่ง, บทความ ปัญหาจากข้อหาหรือกฎหมายที่น่าสนใจ เสนอเรื่อง “คำเสนอและคำสนองในกระบวนการประกวดราคา” โดย สุจิตรา แสงสายันท์ อภิญาสาสกุล กล่าวถึง หน่วยงาน ก. ขหรือว่า บริษัท อ. ไม่ม่วางเงินประกันการเสนอซื้อเพิ่มตามที่หน่วยงาน ก. กำหนด กรณีเช่นนี้ หน่วยงาน ก. จะสามารถริบเงินประกันการเสนอซื้อของบริษัท อ. ได้หรือไม่, บทความ เจาะฎีกาเด่น เสนอเรื่อง “ศาลมีอำนาจอนุญาตให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์ยื่นบัญชีระบุพยานน้อยกว่า ๗ วันได้” โดย รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์, มนต์ชัย ชนินทรลีลา และ วรจักร์ กันตากล่าวถึง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๐/๒๕๖๓, บทความ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย เสนอเรื่อง “How to Get Away with Law Exam (1) : Criminal Law (General Part)” โดย มณฑล อรรถพลยุคล และ โชคชัย เนตรงามสว่าง กล่าวถึง วิธีการตอบ เคล็ดลับ คำศัพท์ที่น่าสนใจ และตัวอย่างข้อสอบกฎหมายอาญา (ภาคทั่วไป), บทความ วิเคราะห์ข้อสอบกฎหมาย : วิธีการตอบและตัวอย่าง” โดย รวิวิท ชัยภักดิ์ เสนอเรื่อง “ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๕ ภาคหนึ่ง” วิเคราะห์ คำถามข้อที่ ๑๐ วิชากฎหมายปกครอง, บทความเรื่อง “อนุสัญญากรุงสิงคโปร์ : ก้าวต่อไปของการระงับข้อพิพาททางเลือกในระดับสากล” โดย มณฑล อรรถพลยุคล กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาและเนื้อหาโดยย่อของอนุสัญญากรุงสิงคโปร์ ข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย ฯลฯ ปิดท้ายด้วย “มุขข่าว” โดย ประเมศวร์ อินทรชุมนุม

พบกันใหม่เดือนธันวาคม

กฤษฏา บุญยสมิต

ติดตามอ่านจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาฉบับย้อนหลังได้ที่เว็บไซต์เนติบัณฑิตยสภา

<http://www.thethaibar.or.th>

เอกสารเผยแพร่ความรู้ แจกฟรี ห้ามจำหน่าย

(สงวนสิทธิ์ใช้ในกิจการของแผนกประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภาเท่านั้น)

จัดทำโดย **คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา** จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม
เนติบัณฑิตยสภา เลขที่ ๓๒/๒ หมู่ที่ ๑๖ ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

พิมพ์ที่ : **บริษัท กรุณสยาม พิมพ์ชื่อ จำกัด**

๔๓/๑๓๒ ถนนพหลโยธิน แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐